

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Qızılcaadan ölüm
sayıları çoxalır,
daha iki azyaşlı
vəfat etdi -
ÜST-dən
çağırış
yazısı səh.4-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 2-4 dekabr 2023-cü il Şənbə № 217 (8353) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Prezident İlham Əliyev BƏƏ-də mühüm görüşlər keçirdi

Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri ilə müxtəlif iqtisadi sferalar üzrə daha sıx tərəfdaşlığın böyük perspektivləri müzakirə olunub; dövlət başçısı Ərdoğanla da görüşüb

yazısı səh.5-də

Erməni separatçılar isticarəyə - sülh anlaşması yaxınlaşdıqca...

yazısı səh.3-də

Güney Qafqazda sülh niyə uzunömürlü olmur? - tarixə baxış

yazısı səh.9-də

Zaxarova:

"Zelenskini rahat buraxmayacağıq"

yazısı səh.13-də

QMİ-dən Komitəyə sərt cavab: "Erkən yaşda olanların nikaha cəlb olunması səbəbləri..."

yazısı səh.14-də

Deputat:

"Paşinyanın hakimiyyətdən seçki, yaxud çevriliş yolu ilə kənarlaşdırılması ağılabatan görünür"

yazısı səh.13-də

Dünyada turizm pandemiyadan əvvəlki səviyyəyə çatır - bəs Azərbaycanda?

yazısı səh.15-də

Yaxın Şərq alovu içində: İsrail Qəzzanı yenə bombaladı, ABŞ "yaşıl işıq" yandırdı...

yazısı səh.9-də

Azərbaycanda pul bazası son bir ildə 1.6 mlrd manat artıb

yazısı səh.15-də

"Qanuna bu düzəliş hərbiyə marağı azaldacaq..." - ekspertdən pensiya yaşı ilə bağlı rəy

yazısı səh.12-də

BAKİ-VAŞİNGTON MÜNASİBƏTLƏRİNİN NORMALLAŞMASI KİMLƏRİ VƏ NİYƏ RAHATSIZ EDİR - FƏRQLİ RƏYLƏR

Rus ekspertin ikibaşlı proqnozunun pərdəarxası; "Blinkenin Qafqazla bağlı planları o qədər ciddidir ki, şərtlərimizi qəbul edir"...

yazısı səh.8-də

Bir global şirkətin iki proqnozu: gələn ildən gözləntilər - təhlil

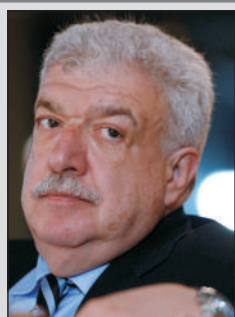
Azərbaycanda inflyasiya və iqtisadi artımın asılı olacağı amillər; beynəlxalq analitik mərkəzlərin ən pessimist proqnozlarında belə neftin dünya bazar qiymətinin 2024-cü ildə 60 dollardan aşağı olmayacağı əksini tapıb

yazısı səh.10-də

Anar İsgəndərov:
"Naxçıvanın
Ermənistana
verilməsi üçün ABS
dəridən-qabıqdan
çıxırdı"

yazısı səh.7-də

Azərbaycanın
dostu YUNESKO
rəhbərliyində -
təyinatdan
gözləntilər

yazısı səh.6-də

Ərdoğan
dünyaya
elan etdi -
"Hazırqı"...

yazısı səh.2-də

Ərdoğan dünyaya elan etdi - “Hazırq”...

Koronavirus epidemiyasından və Ukrayna-Rusiya müharibəsindən sonra dünya Qəzzada törədilən qırğınların acı nəticələri ilə üz-üzədir. Türkiyə bütün böhranlarda sülhün tərəfdarı olub və ədalətə əsaslanan bir həll üçün çalışır.

Musavat.com xəbər verir ki, bu sözləri Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ümumdünya İqlim Fəaliyyəti Sammitində çıxışı zamanı deyib.

Ərdoğan bildirib ki, Türkiyə sülh üçün məsuliyyəti üzərinə götürməyə hazırdır:

“İsrailin hücumları nəticəsində əksəriyyəti uşaq və qadın olan 16 mindən çox günahsız fələstinli mülki şəxsin həyatını itirməsinə heç bir şəkildə haqq qazandıрмаq olmaz. Qəzzada baş verənlər insanlığa qarşı cinayətdir. Bu, müharibə cinayətidir. Günahkarlar beynəlxalq hüquq qarşısında cavab verməlidirlər. 1967-ci il sərhədləri əsasında müstəqil Fələstin dövlətinin yaradılması məqsədini gördük. Dünya 5-dən böyükdür və daha ədalətli dünya mümkündür”.

□ Musavat.com

İcma: “AI-nin Azərbaycanın daxili işlərinə qarışması qəbul edilməzdir”

Avropa İttifaqı nümayəndə heyəti ATƏT-in Nazirlər Şurasında etdiyi çıxışda “Qarabağ ermənilərinin hüquq və təhlükəsizliyi, o cümlədən qayıdış hüququ” məsələsini qabardıb.

Qərbi Azərbaycan İcmasından APA-ya verilən xəbəre görə, Avropa İttifaqının Azərbaycanın daxili işlərinə qarışması, məsələlərə etnik və dini zəmində yanaşması, Ermənistandan deportasiya edilmiş azərbaycanlıların qayıdışı hüququna toxunmaması tamamilə qəbul edilməzdir:

“Bu kimi qərəzli açıqlamalar Avropa İttifaqının Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normallaşdırılması prosesində dürüst vasitəçi kimi çıxış edə bilməyəcəyini göstərir”.

Stoltenberg: “NATO-nun iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə aparmaq öhdəliyi var”

“İqlim dəyişikliyi təhlükəsizliyimiz üçün vacib olduğuna görə NATO üçün vacibdir”.

APA-nın BƏƏ-yə ezam olunmuş əməkdaşı xəbər verir ki, bunu NATO-nun Baş katibi Yens Stoltenberg Dubayda keçirilən BMT İqlim Dəyişikliyi Konfransı çərçivəsində COP28 Sədriyi və Münhen Təhlükəsizlik Konfransı tərəfindən təşkil edilən iqlim təhlükəsizliyi üzrə yüksək səviyyəli liderlərin paneli müzakirəsində çıxış edərkən deyib.

Stoltenberg çıxışında NATO-nun iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə aparmaq və global problemin global həllinin bir hissəsi olmaq öhdəliyini vurğulayıb.

Baş katib iqlim dəyişikliyinə təsirinə

idare edilməsinin vacibliyini vurğulayaraq, “iqlim dəyişikliyi böhran yaradır və böhran iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə imkanlarını sarsıdır”, deyə bildirib. İkisi arasında qırılmaz əlaqəni qeyd edən NATO Baş katibi iqlim dəyişikliyinə NATO-nun sülh və təhlükəsizliyi təmin etmək missiyasının əsasını təşkil etdiyini qeyd edib.

O, həmçinin, enerji təminatında qalıq yanacaqlardan uzaqlaşaraq təhlükəsiz və bərpa olunan enerji mənbələrinə keçidin təmin edilməsinin vacibliyini vurğulayıb. “Biz enerjinin qalıq yanacaqlardan daha etibarlı və daha az çirkəndirici enerji mənbələrinə keçidini həyata keçirərək, bunu enerji təhlükəsizliyinə xələf gətirəcək şəkildə etməməyimizi təmin etməliyik. Rusiya Ukraynanın

genişmiqyaslı işğalından sonra qazdan bizi təzyiq vasitəsi kimi istifadə etdi. Biz yeni bərpa olunan enerji mənbələrini inkişaf etdirərək eyni səhvlərə yol verməməliyik. NATO buna görə də qalıq yanacaqlardan asılılığı azaldacaq yeni daha ekoloji texnologiyaları inkişaf etdirmək üçün proqramlara sərmayə qoyur”, o əlavə edib.

Baş katib NATO-nun iqlim dəyişikliyi ilə bağlı məsələləri gündəmdə ilk sıraya qoyduğunu və 2030-cu ilə qədər NATO qurumları və komandanlıqlarından emissiyaların azaldılmasına dair konkret hədəfləri razılaşdırdığını deyib. O bildirdi ki, NATO 2050-ci ilə qədər silahlı qüvvələrində xalis sıfır emissiyaya çatmağı hədəfləyir. O əlavə edib ki, NATO müdafiədə yaşıl texnologiyaları yeniliklərdən istifadə edir və iqlim dəyişikliyi məsələsini hərbi planlarına, təlimlərinə və imkanlarına inteqrasiya edir.

Qeyd edək ki, panel müzakirəsinə Estoniyanın Baş naziri Kaya Kallas, İslandiyanın Baş naziri Katrin Jakobsdottir, ABŞ Prezidentinin İqlim üzrə xüsusi nümayəndəsi Con Kerri, Timor-Leste prezidenti Xose Ramos-Horta, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ətraf Mühit Proqramının icraçı direktoru Inger Andersen, Kolumbiya Universitetin Qlobal Enerji Siyasəti Mərkəzinin direktoru Ceyson Bordoff və Münhen Təhlükəsizlik Konfransının sədri Kristof Heusgen qatılıb.

Polad Bülbüloğlu Britaniyanın Rusiyadakı səfiri ilə görüşüb

Azərbaycanın Rusiyadakı fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Polad Bülbüloğlu Rusiyadakı diplomatik korpusun duayeni qismində Böyük Britaniyanın Rusiya Federasiyasına yeni təyin olunmuş səfiri Naydžel Keysini qəbul edib.

APA-nın Moskva müxbiri xəbər verir ki, görüşdə Polad Bülbüloğlu həmkarını təyinatı münasibətilə təbrik edib və gələcək fəaliyyətində uğurlar arzulayıb.

Söhbət zamanı Azərbaycanın Səfiri Rusiya Federasiyasında akkreditə olunmuş diplomatik korpusun duayeni qismində fəaliyyəti, Rusiya XİN-i ilə birgə təşkil edilən görüşlər və mədəni tədbirlər barədə qarşı tərəfi məlumatlandırıb.

Polad Bülbüloğlu erməni əhalisinin könüllü köçməsinə Azərbaycan tərəfinin humanitar yardımı barədə danışaraq, beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri təsdiqlədiyi kimi, bu prosesdə dinc əhaliyə qarşı heç bir zor tətbiq edilmədiyini vurğulayıb və ermənilərin Azərbaycandan getməsi ilə bağlı məsuliyyətin Ermənistan və onun nəzarəti altında olan separatçı rejimin üzərinə düşdüyünü qeyd edib.

Bununla yanaşı səfir Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində həyata keçirilən genişmiqyaslı yenidənqurma və bərpa işləri barədə həmkarına ətraflı məlumat verib, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 28 noyabr 2023-cü il tarixli Sərəncamına əsasən Xankəndi şəhərində “Qarabağ universiteti”nin təsis edildiyini xüsusilə vurğulayıb.

Görüş zamanı Azərbaycan və Britaniya arasında əməkdaşlıqla bağlı bəzi məqamlar nəzərdən keçirilib, həmçinin qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Böyük Britaniyanın səfiri maraqlı və faydalı görüşə görə azərbaycanlı həmkarına təşəkkürünü bildirib.

Görüşün sonunda səfir Naydžel Keysiyə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən çap edilmiş “Qarabağ işğaldan əvvəl və sonra” kitabı hədiyyə edilib.

Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları son bir ildə 2,6 mlrd. dollar artıb

Bu il dekabr ayının 1-nə Azərbaycan Mərkəzi Bankının (AMB) valyuta ehtiyatları son bir ayda 1% artaraq 10 milyard 615.9 milyon ABŞ dollarına çatıb.

“APA-Economics” xəbər verir ki, Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları son 1 ildə isə 33.2% və ya 2 milyard 646.7 milyon dollar artıb. Belə ki, 2022-ci ilin eyni dövründə AMB-nin valyuta ehtiyatları 7 milyard 969.2 milyon dollar təşkil edib.

Noyabrın 28-də İrəvanda mifik “artsax parlamenti”nin nəzərdə tutulan iclası baş tutmayıb. Böyük ehtimalla Nikol Paşinyan hökuməti Azərbaycanın məsələyə həssaslığını nəzərə alaraq buna imkan verməyib. Ancaq belə görünür ki, “Qarabağ məsələsinin hələ bitmədiyini” iddia edən separatçı elementlər və radikal-revanşistlər təxribatlarından əl çəkmək niyyətində deyillər.

“Yaxın günlərdə qeyri-standart vəziyyətə və bəzi texniki problemlərə görə mütləq parlamentin (qondarma-red.) sessiyasını çağıracağıq. Sessiya yubanır, amma tezliklə mütləq baş tutacaq”.

Bunu mifik “artsax parlamenti”nin uydurma “Ədalət fraksiyası”nın üzvü Metaxe Akopyan bildirib.

“Artsax parlamenti buraxılmayıb, bizim bütün gündəliyimiz artsax məsələsinin qapanmamasına xidmət edəcək. Ermənistanda bəzi insanlar artsax məsələsinin bağlandığına inandırmağa çalışırlar, lakin şüurlu insanlar başa düşürlər ki, bu məsələ qanunun gücü hesabına heç də bağlanmayıb. Biz öz fəaliyyətimizlə hər şeyi etməliyik ki, biz olmasaq da heç olmasa bizdən sonrakı nəsillər artsaxa qayıtmaq imkanı olsun”, - Akopyan sayıqlayıb.

Saxta deputata görə, “artsax parlamenti” beynəlxalq platformalarda “artsax məsələsi”ni necə gündəmə gətirmək barədə siyasi qərar verməlidir.

Xatırladaq ki, özlərini deputat sayan separatçı-kriminaların yığılmaq istədikləri gün (noyabrın 28-i) həm Ermənistan prezidenti, həm də parlamentin spikeri bir daha bəyan ediblər ki, ölkədə “artsax institutlarına” ehtiyac yoxdur, çünki Qarabağ problemi artıq mövcud deyil. Separatçılar isə dirəşməyə davam edir.

Görəsən onlara bu cəsarəti verən kimdir? Rusiyanın da məsələdə barmağı varmı? Paşinyan iqtidarı sülh prosesinə zərbə vuracaq bu avantüristləri cilovlaya biləcəkmiz? Şübhə yox ki, sülh sənədinin imzalanma ehtimalı artdıqca belə təxribatlar çoxalacaq. Bəs separatçı ünsürlərin

Erməni separatçılar isterikada-sülh anlaşması yaxınlaşdıqca...

Separatçı tör-töküntülər guya “mövcud” olduqlarını göstərirlər; politoloqun şərh

bu cür “fəaliyyəti” və bəyanatlarının arxasında hansı məqsədlər dayanır? Bakı buna əhəmiyyət verməlidir?

Politoloq Oktay Qasimov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, həm Ermənistanda, həm müxtəlif dövlətlərin nümayəndələrinin dilindən Qarabağ məsələsinin hələ bitmədiyi ilə bağlı açıqlamalar ara-sıra səslənir. Bu, Azərbaycana təzyiq etmək üçün bəzi dövlətlərin, xüsusilə də Qərbin əlində təzyiq vasitəsi kimi saxlamağa çalışmaq cəhdidir: “Həm Amerika Konqresinin bəzi üzvləri, həm Fransanın bəzi rəsmi şəxsləri, o cümlədən Qərbdəki müəyyən siyasətçilər bu termindən istifadə edərək belə fikirlər söyləyirlər. Amma həqiqət bundan ibarətdir ki, Qarabağ məsələsi artıq bitib. Ən önəmli məsələ ondan ibarətdir ki, artıq Azərbaycanın daxilində onun təhlükəsizliyinə təhdid yaradaçaq hər hansı separatçı faktor yoxdur, bu faktor ortadan qaldırılıb. Digər tərəfdən 28

sentyabrda qondarma separatçı qurum əslində heç bir qanuni əsas təşkil eləməsə də özünü buraxdığını elan edib. Hərçənd belə qondarma qurumun yaranmasının özü qanunsuz idi. Belə ki, 1988-ci ildən 1991-ci ilin sonuna qədər Qarabağ ərazisində separatçıların qəbul etdiyi bütün qərarlar həm Azərbaycanın o zamankı Ali Soveti-Milli Məclisi, o cümlədən SSRİ dövlət qurumları tərəfindən ləğv olunub və onlar heç bir hüquqi əhəmiyyət daşıyırdı. Amma bütün bunlarla bərabər bütün hallarda 28 sentyabr 2023-cü ildə separatçı qondarma rejimin rəhbərinin imzaladığı “sərəncam” da bir daha Qarabağ məsələsinin bitdiyini ortaya qoydu. Heç təsadüfi deyil ki, Ermənistanın bütün rəsmi

şəxsləri, prezidenti, baş naziri, parlament sədri və digərləri Qarabağ məsələsinin bitdiyini dəfələrlə qeyd ediblər”.

O ki qaldı keçmiş qondarma rejimin qondarma “parlament üzvlərinin” hansısa təşəbbüslə çıxış etmələrinə politoloq qeyd etdi ki, onların bu cür hoqqabazlıqlarının bizim üçün əhəmiyyəti yoxdur və narahatlıq doğurmur: “Ermənistanda həmin separatçıların arxasında duran qüvvələr var. Onlar revanşist Qarabağ klanıdır. Bu klanın başında dayananlar separatçılardan istifadə edərək guya Qarabağ məsələsinin bitmədiyi ilə bağlı rəy formalaşdırmağa çalışırlar. Separatçıların Ermənistanda toplanması və bu cür fikirlər irəli sürmələri yalnız Rusiyadakı hansısa qüvvələrlə bağlı deyil, onları

bu istiqamətdə daha çox təhrik edən Qərb strukturlarıdır. Onlar belə rəy yaratmağa çalışırlar ki, guya keçmiş qondarma rejim hələ də yaşamaqdadır və “parlament”i fəaliyyət göstərir. Bundan Azərbaycana qarşı təzyiq mexanizmi kimi istifadə etməyə çalışırlar. Ermənistan hakimiyyəti də maraqlı ola bilər ki, separatçıların hansısa formada özlərinin guya mövcudluğunu saxladığı görüntüsü yaransın və bu da Ermənistanla danışıqlar prosesində hansısa əlavə guya ki, bəhanələr versin. Ancaq ermənilərin və onların dəstəkçilərinin nə etmələrinə baxmayaraq, əsas məsələ budur ki, Azərbaycan Qarabağ məsələsini həll edib”.

□ Etibar SEYİDAĞA,
“Yeni Müsavat”

Revanşist müxalifət Paşinyana qarşı yeni kampaniyaya başlayıb - gizli məqsəd

Politoloq: “Onlar sülh sazişini yubatmaq üçün ən müxtəlif yollara əl atır”

Ermənistan hakimiyyətinin imzalamağa hazır olduğu sənəd sülh müqaviləsi deyil, bu, artıq vəziyyətə barışmaq müqaviləsidir. Ankara və Bakının yazdığı hər şeyi hazırkı erməni müzakirəçilər imzalayacaqlar. Bu, ikinci kapitulyasiya, Ermənistanın türkləşdirilməsi proqramı olacaq. Musavat.com erməni mediasına istinadən xəbər verir ki, bunu Ermənistanın müxalifətdə olan Respublika Partiyasının idarə heyətinin üzvü, parlamentin keçmiş vitse-spikeri Eduard Şarmazanov deyib.

“Ermənistan hakimiyyəti Bakı hansı tələbi irəli sürürsə onu yerinə yetirir. Bakı Qarabağın Azərbaycanın bir hissəsi kimi tanınmasını tələb etdi, baş nazir Nikol Paşinyan bu tələbi məmnuniyyətlə yerinə yetirdi, Azərbaycan anklavları istəyir, Ermənistan hakimiyyəti artıq bu məsələnin mövcudluğunu tanıyır. Üstəlik, Ermənistanın yüksək vəzifəli məmurlarından birinin sözlərinə görə,

artıq 4 kəndin məsələsi həll olunub”, - deyir o, yerli “24TV” kanalının efirində bildirib.

Şarmazanovun bildirdiyinə görə, Ermənistanı təmsil edən müzakirəçilərin imzalamağa hazır olduqları sənədin məzmunu barədə ümumiyyətlə heç bir təsəvvürləri yoxdur.

Şarmazanovun dediklərində həqiqət payı var, yoxsa bu açıqlamalar sadəcə ola-

raq Paşinyan hakimiyyətinə qarşı olan siyasətinin ittihamlarıdır?

Politoloq Xəyal Bəşirov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, Ermənistanda zaman-zaman Nikol Paşinyan hakimiyyətini ittiham edən bu cür fikirlərin şahidi oluruq. Bəzi məqamlarda əslində Azərbaycanın ikinci Qarabağ müharibəsində əldə etdiyi qələbələri sanki Paşinyanın səriştesizliyi, bacarıqsızlığı ilə əlaqələndirən iddialar irəli sürürlər. Bu fikirlər və iddialar əsassızdır: “Məqsəd bir tərəfdən Azərbaycanın güclü olmadığı barədə Ermənistan cəmiyyətində fikir formalaşdırmaqdır, digər tərəfdən Nikol Pa-

şinyana qarşı erməni cəmiyyətində rəyi kəskinləşdirməkdir. Bu yolla revanşist qüvvələr gələcəkdə Nikol Paşinyanı mühakimə etmək üçün əsas yaradırlar. Hər bir halda Azərbaycan bu günə qədər Ermənistanla sülhə məcbur etmə prosesində əldə etdiyi bütün uğurları öz gücünə əldə edib. Ermənistan tərəfi Azərbaycanın qələbəsinin qarşısını almaq üçün hər şeyə getdi, hətta cəbhə bölgəsi olmayan şəhərlərimizə, dinc insanların üzərinə raketlərlə zərbə endirdi. Ancaq Azərbaycan öz haqq

yolunda qətiyyətlə irəlilədi və qələbəni əldə etdi. Azərbaycan bundan sonra da haqlı mövqeyində ısrarla davam edəcək və istədiyinə nail olacaq. Azərbaycana aid olan bir qarış torpaq belə, Ermənistanın işğalı altında qala bilməz. Bunu Şarmazanov və onun kimlər yaxşı bilir. Bilirlər ki, Azərbaycan dediyini edir. Azərbaycan Ermənistanla sülh sazişi imzalamağa hazırdır. Bunu ən yüksək səviyyədə dəfələrlə bəyan edib. Lakin Ermənistan sülh sazişini yubatmaq üçün ən müxtəlif yollara əl atır. Bir tərəfdən

de Şarmazanov kimi revanşist ünsürlər Paşinyanı devirib hakimiyyətə gəlmələri üçün xüsusi kampaniya aparırlar. Onun son dedikləri də bu kampaniyanın tərkib hissəsidir. Ermənistanın bu günkü acınacaqlı vəziyyətə gəlib çıxmasının kökündə bir zamanlar uzun müddət hakimiyyətdə olmuş indiki revanşist qüvvələrin yanlış siyasəti dayanır. Onlar Ermənistanı uçuruma sürüklədilər. İndi öz günahlarını öz üzərlərindən atmağa çalışırlar”.

□ Etibar SEYİDAĞA,
“Yeni Müsavat”

Xəbər verildiyi kimi, bir gün öncə paytaxt Bakıda şagird qızılca xəstəliyindən vəfat edib. Bu barədə məktəbin direktoru Laçın Hüseynli sosial şəbəkə hesabında məlumat yayıb. Direktor bildirib ki, 195 saylı tam orta məktəbdə qızılcaya yoluxan bir şagird dünyasını dəyişib:

“Artıq bir övladımızı qızılca xəstəliyinə görə itirdik. Çox təəssüf. Allah valideynlərinə səbir versin. Ölkədə tibb sahəsində kadr çatışmamazlığı varmı? Artıq iki ildir ki, məktəb üçün tibb bacısı tələb edirik. Üç növbəli məktəbin bir həkim yoxdur. Son beş gündə 200-dən çox yoluxma var”.

Yada salmaq ki, bir neçə gün əvvəl Kürdəmirdə də qızılca diaqnozu ilə xəstəxanaya gətirilən 4 yaşlı uşaq dünyasını dəyişmişdi.

Noyabrın 30-da isə 2022-ci il təvəllüdlü azyaşlı saat 12:47 radələrində Sabirabad Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının Təcili tibbi yardım şöbəsinə yerləşdirilib. Bu barədə TƏBİB-dən bildirilib. Qeyd olunub ki, ona qızılcanın ağırlaşmış forması, neyrotoksikoz, ensefalit, kəskin tənəffüs, ürək-damar çatışmazlığı (III dərəcə) diaqnozları qoyulub: “Pasiyentin yənaşi diaqnozu qavrama zəifliyi olub. Azyaşlı Reanimasiya şöbəsinə yerləşdirilib. Həkimlərin səylərinə baxmayaraq, azyaşlı dekabrın 1-də saat 00:15 radələrində vəfat edib”.

TƏBİB-dən o da bildirilib ki, azyaşlı doğum evində hepatit və vərem əleyhinə peyvənd olunub, valideyni tərəfindən digər peyvəndlərdən imtina ərizəsi yazılıb.

Bu arada, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) Azərbaycandakı ofisi qızılcaya qarşı peyvənd üçün çağırış edib. Qeyd edilir ki, ötən il dünyada qızılcaya yoluxanların sayı 2021-ci ilə müqayisədə 18%, ölənlərin sayı isə 43% artıb. Qızılca hələ də uşaqların sağlamlığı üçün ciddi təhlükə olaraq qalır. Əhəlinin qızılcaya qarşı peyvənd səviyyəsi 95%-dən az olduqda xəstəliyin geniş yayılması riski artır: “Virus 5 yaşınadək uşaqlar üçün xüsusilə təhlükəli sayılır, çünki sətəlcəm, ensefalit (beynin iltihabı) və hətta ölümlə nəticələnə bilər. Peyvənd qorunmanın ən təsirli üsullarından biri hesab olunur: peyvəndin iki dozası ömür boyu xəstəliyin 97%-nin qarşısını alır. 2000-ci ildən 2022-ci ilə qədər qızılcaya qarşı peyvənd bütün dünyada 57 milyon insanın həyatını xilas edib”.

Onu da nəzərə çatdırmaq ki, qızılcaya görə Bakının Qaradağ rayonu ərazisində yerləşən 195 nömrəli tam orta məktəbin ibtidai siniflərində distant tədrisə keçilib. Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə Bakı Şəhəri Üzrə Təhsil İdarəsi məlumat yayıb. Qeyd olunub ki, şagirdlər arasında qızılca xəstəliyinin aşkar olunması səbəbindən Qaradağ rayonu Gigiyena və Epi-

Qızılcadan ölüm sayları çoxalır, daha iki azyaşlı vəfat etdi - ÜST-dən çağırış

Səhiyyə qurumları açıqladı: “Yaşlılar üçün də qızılcaya qarşı peyvəndlər yaxınlarda gətiriləcək”

demiologiya Mərkəzinin qərarı əsasında 195 nömrəli tam orta məktəbin ibtidai siniflərində dərslər 14 gün müddətinə distant formada keçiriləcək.

“Analoji vəziyyət başqa heç bir məktəbdə müşahidə edilmir. İdarənin tabeliyində fəaliyyət göstərən ümumi təhsil müəssisələrində nəzarətin gücləndirilməsi və pedaqoji kollektivə şagirdlərin səhhətində müşahidə oluna biləcək hər hansı narahatlıq halları ilə bağlı daha diqqətli olmaları tövsiyə edilib. Məktəblərdə tibbi xidmət işi yerli poliklinikalar tərəfindən həyata keçirilir. Valideynlərə tövsiyə olunur ki, övladları mövsümi xəstəliklərə və virus infeksiyalarına yoluxduğu halda tam sağalanadək onların digər uşaqlarla yaxın təmasda olması məqsəduyğun deyil”, - İdarənin məlumatında bildirilib.

Bəs hazırda ölkədə peyvəndləmə prosesi nə yerdedir? Sürətlənibmi? 95%-ə çox qalıbmı? Doğrudur, vaksinasıya könüllüdür (yalnız sağlam uşaqlara), ancaq bu vaksinə şəkklənən valideynlər ölüm hallarından sonra daha məsuliyyətli olacaqmı, hərəkətə keçəcəklərimi?

Qeyd etmək yerinə düşər ki, valideynlər arasında peyvəndləmə ilə bağlı bir narahatlıq var. Bizimlə söhbətdə valideynlər bildirirlər ki, poliklinikalarda övladlarına qızılcaya qarşı peyvənd etdirə bilmirlər: “Qızımın 13 yaşı var, mən imtina ərizəsi yazmışdım. İndi isə peyvənd etdirmək istəyirəm, dedilər ki, gecikmişəm, poliklinikada peyvənd 11 yaşa qədər vurulur, ixtiyarları yoxdur. Xahiş edi-

rəm, bu məsələni işıqlandırın mən övladıma görə çox narahatam”.

Azərbaycan Tibb Universitetinin dosenti, pediatr Nigar Bayramova mövzu ilə bağlı “TV Musavat”-a bildirib ki, qızılcaya qarşı peyvəndləri, ümumiyyətlə digər peyvəndləri də hər bir yaşda vurdurmaq olar: “Biz bunun üçün gecikmiş peyvənd təqvimi tərtib edirik, mütləq hər kəs peyvənd olunmalıdır”.

Məsələ ilə bağlı səhiyyə qurumları ilə əlaqə saxlayıb, məsələni araşdırdıq. TƏBİB-in ictimaiyyətlə əlaqələr sektorundan “Yeni Musavat”-ın sorğusuna cavab olaraq bildirilib ki, son günlər TƏBİB-in tabeli tibb müəssisələrinə QPM (qızılca, parotit, məxmərək) vaksinasıyası üçün müraciət edənlərin sayı artıb: “Hazırda yenidən doğulmuşların vaksinasıyası aparılır. Müraciət edənlər arasında uşaqların vaksinasıyadan əvvəllər imtina etmiş valideynlər üstünlük təşkil edir. Qeyd edək ki, milli peyvənd təqviminə əsasən qızılcaya qarşı immunizasiya 1 və 6 yaşlarında olmaqla 2 dozada şəklinə kombine olunan QPM (qızılca, parotit, məxmərək) peyvəndi ilə aparılır. Tibb müəssisələrinin 10 yaşdan böyük uşaqların immunoprofilaktikası üçün isə tələb olunan QPM əleyhinə peyvəndin yaxın gələcəkdə təminatı nəzərdə tutulub”.

Məsələ ilə bağlı Səhiyyə Nazirliyinin mətbuat xidmətindən də mövzu ilə bağlı qəzetimizə cavab verildi. Bildirildi ki, hazırda qızılcaya yoluxma hadisələrinin epidemioloji təhlili yoluxmanın əsas səbəbi kimi peyvəndlərdən yayınma halla-

rının olunmasıdır: “Bu da, əksər hallarda əsassız əks-göstərişlər və peyvənddən imtina ilə izah olunur. Belə ki, yoluxan xəstələrin 95%-i profilaktik peyvənd təqviminə əsasən, peyvəndlərini almayan uşaqlardır. Yaranan vəziyyətlə əlaqədar olaraq, müəşəkkil kollektivlərdə (xüsusilə internat tipli məktəblərdə), qapalı müəssisələrdə (uşaq evləri, sanatoriyalar) uşaqların sıx təması nəticəsində hava-damcı infeksiyalarının yayılması üçün daha əlverişli mühitin olmasını nəzərə alaraq, bütün ölkə ərazisində tibb müəssisələri tərəfindən profilaktik peyvənd işi gücləndirilib. Eyni zamanda, yaşa görə peyvəndlərdən kənar qalan uşaqların aktiv aşkarlanması və təcili vaksinasıyaya cəlb edilməsi işinə nəzarət artırılıb.

Həmçinin ocaqlarda əks-epidemik tədbirlər görülür, xəstə insanlarla təmasda olan şəxslər müəyyən edilir və 21 günlük müşahidə aparılır. Bununla yanaşı, epidemioloji vəziyyəti nəzərə alaraq, ölkə ərazisində orta və yaşlı əhəlinin profilaktikası məqsədi ilə vaksinasıyası üçün peyvənd (Qızılca-Parotit-Məxmərək) tətbiq olunacaqdır”.

Pediatr Günay Rəsulova isə “Yeni Musavat”-a uşaqlarda qızılca xəstəliyinin əlamətlərindən danışdı: “Qızılca xəstəliyində nə edə bilərik? Qızılca xəstəsi olan uşağı hansı halda xəstəxanaya yatırımalıyıq? Bu gün, 24 saat ərzində məsuliyyət hiss edib, narahat olub durmadan zəng edən, yazan valideynlərin ən çox ünvanladığı suallar bunlardır. Qeyd edim ki, qızılca peyvəndi hazırda heç bir özəl klinikada yoxdur. Ancaq dövlət poliklini-

50-yə yaxın şəxs işə düzəlmək adı altında aldadılıb

50-yə yaxın şəxsi işə düzəltmək adı ilə aldadaraq pulunu mənimləməkdə təqsirləndirilən keçmiş məhkum saxlanılıb. Daxili İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətinin Lənkəran regional qrupundan APA-nın cənub bürosuna verilən məlumata görə, Lənkəran Şəhər Rayon Polis Şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən keçirilən əməliyyat-texniki tədbirlər nəticəsində 3 nəfər rayon sakinini dövlət müəssisələrindən birinə sürücü kimi işə düzəltmək adı altında dələduzluq yolu ilə aldadan və müxtəlif məbləğlərdə pulunu mənimləməyən şəxs saxlanılıb.

Həmin şəxsin Bakı şəhər sakini, əvvəllər dələduzluq əməlinə görə bir neçə dəfə məhkum olunmuş Ceyhun Bədəlov olduğu müəyyən edilib. Onun müxtəlif mobil nömrələrdən vətəndaşlarla əlaqə saxlayaraq onlara saxta iş təklifləri etdiyi, daha sonra isə onlayn ödəniş sistemindən istifadə etməklə pul vəsaitlərini ələ keçirdiyi müəyyən edilib. İlk araşdırma zamanı C.Bədəlov bu üsulla ümumilikdə respublika ərazisində 48 vətəndaşın müxtəlif məbləğlərdə pulunu ələ keçirdiyini etiraf edib. Həmin şəxsin digər analoji əməllərinin də olması istisna edilmir.

Qeyd olunub ki, C.Bədəlovun əməllərindən zərərçəkən başqa vətəndaşlar varsa, bu barədə Daxili İşlər Nazirliyinin “102” Xidməti Zəng Mərkəzinə, həmçinin Lənkəran ŞRPŞ-yə məlumat vermələri xahiş olunur.

kalarında var və orda vurdura bilərlər. Uşağa hər yaşda qızılca peyvəndi vurdurmaq olar, geciksə belə. Tam qoruma üçün 2 dozə peyvənd şərtidir. 1 dozə alıbsa, ikincini tamamlayın. Övladınız qızılca xəstəsi ilə təmas olubsa, peyvəndədirsə ilk 72 saat mütləq ona peyvənd vurdurun. Qızılca peyvəndinin yan təsiri, yüngül qızdırma ola bilər. Yan təsir, xəstəliyin özündən əsla ağır deyil. Qızılca peyvəndi canlı peyvənd olduğu üçün uşaq peyvənd zamanı tam sağlam olmalıdır. Niyə israrla peyvənd deyirik? Çünki bu xəstəlik qarşısında qoruma üçün ikinci bir alternativimiz yoxdur”.

Pediatr Ayten İsmayılzadə də bizimlə söhbətdə bildirdi ki, epidemioloji vəziyyəti nəzərə alaraq hazırda peyvəndləmə məcburi olmalıdır: “1 yaşda olan peyvənd 10 aydan etibarən, 6 yaşdakı peyvənd isə 4 yaşdan edilməlidir. Yeni hazırda 5 yaşlı uşaq da ikinci dozasını almaq istəyər-sə, əlbəttə poliklinika etiraz edəcək ki, hələ 6 yaş tamam olmayıb. Çünki əllərində olan cədvəldə qayda belədir. Qaydanı dəyişmək vaxtdır. Çünki beləcə çox sayda uşaq

4-6 yaş arası uşaqlar artıq ikinci dozasını da almış olacaqdır. Məcburi o demək deyil ki, gəlib evinizdə tutub edirlər. Sadəcə peyvəndətsiz uşaqlar kollektivə buraxılmasın. Sual var ki, əgər uşaq məktəbdə kontaktda olubsa peyvənd etmək olarmı. Əlbəttə ona etmirik. Evdə qalmalıdır. Heç olmasa 14 gün nəzarət edirik ki, əlamətlərin ilk olanlarını da görə bilək. Analiz ilə yoxlamağa cəhd etməsənlər. Çünki analizdən ötrü hara isə getməlisiniz. Qızılca sürətlə yayılmalıdır. Ətrafda 15 nəfərə birdən keçə bilər. Ona görə sinfində xəstəlik olan məktəblərdə dərslər onlayn olmalıdır. ÜST bildirir ki, 15 yaşına kimi uşaqlara peyvənd vurula bilər. Amma say hesabı buna cavab vermir. Yeni poliklinikalarda həm 6 yaşına kimi, həm də 15 yaşa kimi uşaqlara çatacaq qədər peyvənd olmaya bilər. Əldə etdiyim məlumata görə, dekabr əvvəli böyükklər üçün nəzərdə tutulan iki komponentli (qızılca + məxmərək) QM peyvəndi gəlir. 12 yaş üzəri uşaqlara da bundan etdirə bilərsiniz”.

□ **Afaq MİRAYIQ,**
“Yeni Musavat”

BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası - COP28 çərçivəsində təşkil olunan Dünya İqlim Fəaliyyəti Sammitində iştirak etmək üçün Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 30-da Dubay şəhərində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyan ilə görüşüb.

Prezident İlham Əliyev BƏƏ-də mühüm görüşlər keçirdi

Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri ilə müxtəlif iqtisadi sferalar üzrə daha sıx tərəfdaşlığın böyük perspektivləri müzakirə olunub; dövlət başçısı Ərdoganla da görüşüb

AZƏRTAC xəbər verir ki, dövlətimizin başçısı Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası - COP28-ə ev sahibliyi etməsi və bu tədbirin yüksək səviyyədə təşkil olunması münasibətilə Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyana təbriklərini çatdırıb.

Görüşdə Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında dostluq və qardaşlığa əsaslanan əlaqələrin hərtərəfli inkişafından məmnunluq ifadə olunub.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin "Masdar" şirkətinin sərmayəsi ilə 230 MvT gücündə Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasının təsis edilməsi və onun açılış mərasimində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin 4 nazirinin iştirakı ölkələrimiz arasında qardaşlığın bariz nümunəsi kimi qiymətləndirilib. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərindən olan tərəfdaşlarla imzalanmış sazişlərə uyğun olaraq bərpaolunan enerjinin 10 qiqavata çatdırılacağı vurğulanıb.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında yaradılmış birgə investisiya fondunun əhəmiyyəti qeyd edildi, bunun iqtisadi-ticarəti əlaqələrimizin və qarşılıqlı sərmayə sahəsində əməkdaşlığın inkişafına mühüm töhfə verəcəyi bildirilib.

SOCAR ilə Əbu-Dabi Milli Neft Şirkəti-ADNOC arasında uğurlu əməkdaşlığın və birgə layihələrdə iştirakın əhəmiyyəti vurğulanıb.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin "AD Ports Group" şirkətinin Azərbaycan ilə limanlararası, gəmiçilik, nəqliyyat, lojistika sahələrində əməkdaşlıq məsələlərinə toxunulub, Orta Dəhliz istiqamətində nəqliyyat-logistika sahəsində tərəfdaşlığın böyük perspektivlərinin olduğu qeyd edilib.

Dövlətimizin başçısı Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentini Azərbaycana səfərə dəvət edib. Dəvət məmnunluqla qəbul olunub.

Görüşdə regional məsələlər ətrafında da fikir mübadiləsi aparılıb.

Dekabrın 1-də isə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Dubay şəhərində BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası - COP28 çərçivəsində təşkil

olunan Dünya İqlim Fəaliyyəti Sammitinin açılış mərasimi keçirilib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tədbirdə iştirak edib.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyan və BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreş dövlətimizin başçısını qarşılayıblar.

Ekspertlər bildirir ki, Prezidentin səfəri və keçirilən görüşlər, apardığı danışıqların Azərbaycan-Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri əlaqələri və əməkdaşlığına təkan verəcək. BƏƏ Azərbaycan üçün əhəmiyyətli ölkədir.

Dövlətimizin başçısı gərgin iş qrafikinə baxmayaraq, Sammit çərçivəsində Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdogan və Xorvatiyanın Baş naziri Andrey Plenkoviy ilə də ayaqüstü söhbət etməyə vaxt tapıb.

Sabiq maliyyə naziri, professor Fikrət Yusifov "Yeni Məşavət"ə bildirdi ki, müstəqillik illərində Azərbaycan İslam dünyası ölkələrinin əksəriyyəti ilə yaxın münasibətlər yaradıb. Bu sıradan Yaxın Şərqi inkişaf etmiş ölkələrindən olan Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri ilə olan münasibətlərimiz xüsusi qeyd olunmalıdır: "Ərazisi, əhalisi, təbi sərvətləri, neft və qazla zənginliyi baxımından Azərbaycanla Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında bir oxşarlıq mövcuddur. Olduqca əlverişli bir mövqedə yerləşən Ərəb Əmirlikləri eyni zamanda Uzaq Şərqlə Avropa arasında ticarət əlaqələrinin yaradılmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu sahədə də Şərqlə Qərbi birləşdirən Azərbaycanla dost ölkə arasında oxşarlıqlar mövcuddur.

Son illər ərzində iki ölkə arasında iqtisadi əlaqələr getdikcə daha da genişlənir. Belə ki, 2022-ci ildə 2021-ci ilə müqayisədə Azərbaycanla Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında ümumi ticarət dövriyyəsi 2 dəfədən çox artmışdır. İki ölkə arasında yaşıl enerji sahəsində əməkdaşlığın yeni nümunəsini isə biz bu yaxınlarda Birləşmiş Ərəb Əmirliyinin "Masdar" şirkətinin sərmayəsi ilə 230 MvT gücündə Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasının açılması ilə gördük. İki ölkə arasında bu sahədəki əməkdaşlıq dünyada enerji balansının sürətlə dəyişməyə başladığı indiki dönmədə olduqca böyük mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İki ölkə arasında ekoloji təmiz enerji resurslarının dövriyyəyə buraxılması istiqamətindəki əməkdaşlığın bundan sonra da davam edəcəyi və Azərbaycanın yaşıl enerji potensialının reallaşdırılmasında Birləşmiş Ərəb Əmirliyinin şirkətlərinin iri sərmayələr yatıracağı şübhəsizdir".

Sabiq nazir qeyd etdi ki, Azərbaycan Yaxın Şərqi inkişaf etmiş ölkələrindən biri olub. Müstəqilliyimizin ilk illərində Qarabağ torpaqlarımızın Ermənistan hərbi birləşmələri tərəfindən işğal edilməsi səbəbindən Birləşmiş Ərəb Əmirliyi uzun müddət Ermənistanla diplomatik əlaqələr qurmamışdı.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Beynəlxalq İqlim Sammitində iştirak etmək üçün Birləşmiş Ərəb Əmirliyinə səfəri zamanı Birləşmiş

Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyan ilə görüşü və bu görüş zamanı tərəflər arasında əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi ilə bağlı müzakirələrin aparılması, iki ölkə arasında əlaqələrə yeni təkan verəcəkdir. Bu baxımdan Prezidentin BƏƏ səfərinin iqtisadi, siyasi əhəmiyyəti var".

Qeyd edək ki, Dubayda keçirilən tədbirə 100-dən çox dövlət və hökumət başçısı, eləcə də ümumilikdə 60 mindən çox nümayəndə qatılıb. Azərbaycanın genişmiqyaslı tədbirdə böyük nümayəndə heyəti ilə iştirakı ölkəmizin ekologiya və iqlim sahəsində nailiyyətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması baxımından vacibdir. Azərbaycan ilk dəfə həmin tədbir çərçivəsində öz pavilyonu ilə təmsil olunub. 254 kvadratmetrik ərazidə qurulmuş pavilyonda ölkəmizin iqlim dəyişmələri ilə mübarizə sahəsində gördüyü işlər, yumşaldılma və adaptasiya tədbirlərini özündə əks etdirən virtual eksponatların nümayişi ilə yanaşı müxtəlif yerli, regional və beynəlxalq təşkilatlar ilə birgə paralel görüş (side event) və seminarların keçirilməsi də planlaşdırılır. BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası - COP28-in işə başladığını xatırladan təşkilat sədrinin böyük nümayəndə heyəti ilə təmsil olunan ölkəmizin orada fərqlənən doğru dəyərləndirilməsi, həm iqtisadi, həm ekoloji, həm də diplomatik baxımdan gərəkli işlərin görülməsi üçün qurulmuş geniş pavilyon vasitəsilə lazımi hədəflərə nail olacağını diqqətə çatdırıb. Qeyd olunub ki, alternativ, yaşıl, bərpa olunan enerjinin istehsalı, ixracatı istiqamətində xarici partnyorlarla görüşmüş, görülməkdə olan və görülməli işlər həm də virtual şəkildə iştirakçı ölkələrə və nümayəndə heyətlərinə çatdırılmış olacaqdır.

Sözünə görə tədbir 30 il Ermənistanın işğalı altında saxlanan ərazilərimizdə Ermənistanın törətdiyi ekoloji cinayətlərin dünyaya çatdırılması üçün də tribuna rolunu oynayancaqdır.

□ Etibar SEYİDAĞA,
"Yeni Məşavət"

Qorxmaz İbrahimli: “Azərbaycan COP28-də qurulmuş pavilyonu vasitəsilə lazımi hədəflərə nail olacaq”

Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra qarşısında duran prioritet məsələlərdən biri də uzun illər ərzində ekologiyaya vurulmuş ziyanı aradan qaldırmaq oldu. Zəngin karbohidrat ehtiyatlarına malik torpaqlarımızda və Xəzər dənizində heç bir ekoloji qaydalar qorunmadan istismar olunan neft-qaz sayəsində torpaq, hava və dəniz çox kəskin şəkildə çirklənmişdi.

Xüsusi 1995-ci ildə - Əsrin Müqaviləsi imzalandıqdan sonra dövlətimiz beynəlxalq tərəfdaşlarını da cəlb edərək, çirklənmiş torpaqların təmizlənməsinə böyük yatırımlar etdi. Ölkəmiz hər nə qədər zəngin neft-qaz ehtiyatlarına malik olsa da bunun tükənən ehtiyat olduğu və qloballaşan dünyada iqlim dəyişiklərinin qarşısının alınması, iqlim dəyişikliklərinin zəiflədilməsi ilə bağlı bütün beynəlxalq saziş və protokollara qoşuldu və demək olar hamısını ratifikasiya etdi.

Bunu AZƏRTAC-a müsahibəsində “Biosfer” İctimai Birliyinin sədri Qorxmaz İbrahimli deyib.

Q.İbrahimlinin sözlərinə görə, zəngin karbohidrat ehtiyatlarına malik olmağımıza rəğmən dövlətimiz qlobal istiləşmədə xüsusi çəkisi olan karbon emissiyasının azaldılmasında alternativ enerjinin istifadə olunmasının vacibliyini xüsusi dəyərləndirdi. Alternativ enerjinin tək istifadəçisi olmaq yox, həm də əhəmiyyətli satıcısına çevrilmək üçün lazım olan bütün tədbirlər həyata keçirilib. 2030, 2050-ci illərə qədər bəlli hədəflərə çataraq böyük həcmdə Günəş, külək və hidroelektrik istehsal edilərək dünya bazarına ixrac etmək üçün böyük yatırımlar edilir.

“Uzun müddət işğal altında olan torpaqlarımız azad edildikdən sonra çox böyük ekoloji terrorun da üstü açıldı. İllərdir formalaşmış erməni lobbisi və diasporunun dünyada tüğyan edən yalanlarına qarşı Azərbaycan dövləti və onun Prezidenti 44 günlük Vətən savaşından sonra inanılmaz işlər gördü. Şuşa şəhərində keçirilən beynəlxalq tədbirlər, işğaldan azad olunmuş ərazilərə diplomatik korpusun nümayəndələrinin səfərləri, BMT missiyasının əraziyə baxış üçün gətirilməsinin təşkili böyük diplomatik uğurlardır. Ekoloji terrorun miqyasını dünyaya tanıdan dövlətimiz bununla kifayətlənmədi. Birinci növbədə ekoloji terrorun nəticələrinin təcridən ortadan qaldırılmasına başlanıldı.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında alternativ, ekoloji təmiz enerjinin istehsalı və gələcəkdə dünya bazara çıxarılması üçün müxtəlif yerli və xarici şirkətlərin cəlb olunması ilə yeni layihələrə start verildi. Özəlliklə xarici investisiyanın həmin iqtisadi zonalarımıza cəlb olunması həm xarici sərmayenin istifadəsi baxımından, həm də illər ərzində vurulmuş ekoloji ziyanın həcmindən təbliği baxımından faydalıdır”, - deyə Q.İbrahimli deyib.

Bu gün Dubayda BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası - COP28-in işə başladığını xatırladan təşkilat sədri böyük nümayəndə heyəti ilə təmsil olunan ölkəmizin orada firsətin doğru dəyərləndirilməsi, həm iqtisadi, həm ekoloji, həm də diplomatik baxımdan gerekli işlərin görülməsi üçün qurulmuş geniş pavilyon vasitəsilə lazımi hədəflərə nail olacağını diqqətə çatdırıb. Qeyd olunub ki, alternativ, yaşıl, bərpa olunan enerjinin istehsalı, ixracatı istiqamətində xarici partnyorlarla görüşmüş, görülməkdə olan və görülməli işlər həm də virtual şəkildə iştirakçı ölkələrə və nümayəndə heyətlərinə çatdırılacaq.

Xatırladaq ki, Dubayda keçiriləcək tədbirə 100-dən çox dövlət və hökumət başçısı, eləcə də ümumilikdə 60 mindən çox nümayəndənin qatılacağı gözlənilir. Azərbaycanın genişmiqyaslı tədbirdə böyük nümayəndə heyəti ilə iştirakı ölkəmizin ekologiya və iqlim sahəsində nailiyyətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması baxımından vacibdir. Azərbaycan ilk dəfə həmin tədbir çərçivəsində öz pavilyonu ilə təmsil olunacaq. 254 kvadratmetrik ərazidə qurulmuş pavilyonda ölkəmizin iqlim dəyişmələri ilə mübarizə sahəsində gördüyü işlər, yumşaldılma və adaptasiya tədbirlərini özündə əks etdirən virtual eksponatların nümayişi ilə yanaşı müxtəlif yerli, regional və beynəlxalq təşkilatlar ilə birgə paralel görüş (side event) və seminarlarının keçirilməsi də planlaşdırılır.

Bakılı Mixail Qusman mənzil-qərarı Strasburqda (Fransa) yerləşən BMT qurumu YUNESKO-da məsul vəzifəyə seçilib. Bu barədə məlumatı Rusiyanın qurumdakı daimi nümayəndəliyi yayıb.

Bildirilir ki, TASS informasiya agentliyinin baş direktorunun birinci müavini Mixail Qusman YUNESKO-nun Beynəlxalq Kommunikasiyanın İnkişafı Proqramının Rəyasət Heyətinin üzvü seçilib.

Bakı doğumlu, yəhudi əsilli Qusman Azərbaycanın sadıq dostlarından. O, azad edilən Şuşada da olub.

Bu təyinat rəhbəri qatı ermənipərəst fransızın - Odri Azülenin rəhbəri olduğu və hələ də ölkəmizə qarşı ədalətsiz və kinli mövqe tutan YUNESKO-nun Azərbaycana yanaşmasında hansısa pozitiv dəyişikliyə səbəb ola bilərmi?

Milli Məclisin Mədəniyyət komitəsinin sədr müavini Fazil Mustafa “Yeni Müsavat” a bildirdi ki, Mixail Qusmanın təyinatı oturuşmuş siyasətin kökündən dəyişəcəyi anlamına gəlmir: “Hər halda Mixail Qusmanın YUNESKO-da olması Azərbaycanın təşəbbüslərinin təşkilata çatdırılması və gündəmə gətirilməsi baxımından faydalı ola bilər. Əlbəttə ki, dostların hər yerdə ön mövqedə olması sevindiricidir. Ümid edirəm ki, sözügedən təyinatdan müsbət istiqamətdə istifadə etmək imkanımız olacaq”.

Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin Müşahidə Şurasının üzvü Günel Səfərova hesab edir ki, Azərbaycana yaxın insanların beynəlxalq təşkilatlarda vəzifəyə təyin olunması üçün bizim üçün müsbətdir. “Yeni Müsavat” a şərhində G.Səfərova vurğuladı ki, bu gün münasibətlərdə siyasi gərginlik yaşadığımız Qərb dövlətləri var ki, bu dövlətlərdə qərarvericilər ermənipərəstdir: “Təəssüf ki, Azərbaycana münasibət birmənalı deyil. Buna görə də analoji müqayisəni aparsaq, vəzifəyə təyin olunan, Azərbaycana loyal münasibət göstərən hər bir insan bizim üçün uduş sayıla bilər. Yeter ki, o vəzifəsini davamlı, ardıcıl və qərəzsiz yürütsün. Yeri gəlmişkən, düşünürəm ki, qərəzli ifadəsi bəzən beynəlxalq təşkilatların, xarici dövlətlərin Azərbaycana olan münasibətini tam əhatə etmir. Xatırladım ki, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın YUNESKO-da kifayət qədər qərarverici təmsilçiliyi olub. Mixail Qusmanın hazırkı mərhələdə bu vəzifəyə gəlməsi Azərbaycan üçün önəmli rol oynaya bilər. Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində ermənilər tərəfindən talan edilmiş, viran edilmiş, məhv edilmiş, xristianlaşdırılmış, erməni

Azərbaycanın dostu YUNESKO rəhbərliyində - təyinatdan gözləntilər

Fazil Mustafa: “Qusmanın orada olması ölkəmizin təşəbbüslərinin təşkilata çatdırılması və gündəmə gətirilməsi baxımından faydalı ola bilər”

niləşdirilmiş abidələr var. Bu faktların üzə çıxarılması, o cümlədən doğru informasiyanın, yeni Azərbaycanın işğaldan sonrakı dövrdə tikilən abidələrə belə sahib çıxması ilə əlaqədar informasiyanın çatdırılmasında Mixail Qusman belkə də köməklik edə bilər. Azərbaycanın qınanıldığı mövqelərdən biri, xristian aləminin bəzən ciddi qisminin əlində əsas götürüldüyü məsələ Azərbaycanın o abidələri guya “hədəfə alması”dır. Belkə də YUNESKO-nun mandatına uyğun olan abidələrlə Azərbaycanın necə davrandığını, mədəniyyətə münasibətini göstərən, doğru informasiyanın heç olmasa müəyyən qisminin çatdırılmasında Mixail Qusmanın rolu ola bilər. İstənilən halda Azərbaycanın dünyaya qapanmaq niyyəti yoxdur. Xarici siyasətimiz də onu göstərir ki, Azərbaycan davamlı və etibarlı tərəfdaşlardan biridir. Biz siyasi, iqtisadi və digər sahələrdə mövqeyini və hədəflərini açıq bildiren ölkəyik”.

Xatırladaq ki, Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva təxminən 1 il öncə YUNESKO-nun xoşməramlı səfəri kimi fəaliyyətinə xitam verib. Birinci xanım YUNESKO-nun baş direktoru, Fransanın keçmiş mədəniyyət naziri olmuş Odri Azulaya ünvanladığı məktubunda vəzifəsindən imtina Vətən müharibəsi nəticəsində Azərbaycan

ərazilərinin Ermənistanın işğalından azad edilməsindən sonra özünün genişmiqyaslı bərpa və quruculuq işlərinə yaxından cəlb olunması, bununla da, YUNESKO çərçivəsində xoşməramlı səfir vəzifəsinə diqqət ayrılmasının imkanını xaricində olması ilə əsaslandırır. Lakin bəllidir ki, bu qərarın verilməsində YUNESKO-nun Azərbaycana münasibəti önəmli rol oynayıb. 30 il ərzində Azərbaycan ərazilərini işğal altında saxlayan Ermənistanın eyni zamanda mədəni irsimizə qarşı həyata keçirdiyi təcavüzkar siyasəti digər beynəlxalq təşkilatlar kimi, YUNESKO tərəfindən də heç vaxt pislənilməyib. İşğal müddətində dəfələrlə məlumat verilməsinə baxmayaraq, Azərbaycanın mədəni irsinə dəyən ziyanın qiymətləndirilməsi məqsədilə YUNESKO işğal olunmuş ərazilərə missiya göndərməyib.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev də YUNESKO-nun ölkəmizə qarşı qərəzli münasibətinə dəfələrlə etirazını bildirib.

“Getsinlər baxsınlar, ermənilər müsəlman abidələrini nə günə qoyublar?! Niyə 30 il ərzində bu məsələ ilə bağlı YUNESKO məsələ qaldırmayıb? Biz dəfələrlə müraciət etmişik, dəfələrlə. Bu müraciətlər məktublar formasında sənədləşdirilib. İki il əvvəl YUNESKO-nun yeni rəhbərliyinə də belə təklif verildi ki, mis-

siyə göndərin. İşğal edilmiş torpaqlara missiya gəlsin, baxsın ki, nə günə qoyublar bizim tarixi abidələrimizi? Nə oldu YUNESKO-nun rəhbərliyinin cavabı? Dedilər ki, biz məsələni siyasiləşdirmək istəmirik. Yaxşı, iki il bundan əvvəl məsələni siz siyasiləşdirmək istəmərdiniz, bəs indi niyə siyasiləşdirmək istəyirsiniz? Cavab versinlər, çox sadə bir cavab, məntiqli bir cavab. Cavab yoxdur. Zəngilanda mən onlara müraciət etdim. Dedim açın gözünüzü baxın nə günə salıblar ermənilər bizim məscidimizi. Bir reaksiya gəldimi oradan? Yox! Budur ermənilərin dağıtdığı. Yaxşı biz nəyi dağıtmışıq? Biz nə etmişik? Ancaq təmir etmişik, qorumuşuq. Ona görə, bilirsiniz, biz belə əsassız yanaşmanı, sadəcə olaraq, diqqətsiz qoya bilmərik. Biz YUNESKO ilə bundan sonra da əməkdaşlıq etməyə hazırıq. Ancaq bir şərtlə ki, YUNESKO öz beynəlxalq statusunu saxlasın. YUNESKO hər hansı bir ölkənin filialı deyil. Əgər bu yanaşma bizim münasibətlərimizdə üstünlük təşkil edərsə, əməkdaşlıq olacaq. Əgər yox, olmayacaqs, bu əməkdaşlığa yenedən baxmaq olar. Hər halda bizim niyyətimiz təmizdir. İkili standartlardan, islamofobiya-dan, ayrı-seçkilikdən azad olan münasibətlər olmalıdır”.

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
“Yeni Müsavat”

"Baxış bucağı"

Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin harada, nə zaman imzalanacağı ilə bağlı müxtəlif təxminlər var. Sonuncu sərhəd görüşməsi belə ehtimalı önə çıxarıb ki, yekun anlaşmanın əldə olunmasından ötrü heç okeanın o tayma getməyə də ehtiyac yoxdur, elə sərhəddə münasibətləri yenidən başlamaq olar. Baş verənlərə həm də tarixi nöqtəyi-nəzərdən yanaşdıq. Deputat, tarix elmləri doktoru, professor Anar İsgəndərov "Yeni Müsavat"ın suallarını cavablandırır.

- Anar müəllim, Ermənistanla Azərbaycan arasında ikinci əsrdir davam edən qanlı hadisələrə, nəhayət, son qoyulacağına ümidlər yaranıb. Necə bilirsiniz, sülhə yaxınlaşmışıqmı? Siz yekun sənədin harada imzalanacağını güman edirsiniz?

- Tarixdə hər bir hadisəyə qiymət nəticəsinə görə verilir. Sülh müqaviləsinin bağlanmasına ehtiyac var. Azərbaycana da, Ermənistanla da bu müqavilə lazımdır ki, hər iki ölkə arasında sülh, əmin-amanlıq olsun. Çünki Azərbaycanın milli demokratik ziyalıları da hələ 20-ci əsrin əvvəllərində Qafqaz Evi ideyasını ortaya atmışdılar. Qafqazda sülh olsa, ərazi iddialarına son qoyulsa, bir xalq digər xalqı aşağılamasa, birinin iddiaları digəri üçün problem olmasa, Qafqaz Evi ideyası da gerçəkləşə bilərdi. Ona görə də ümummillili lider Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıdanda Eduard Şevardnadze ilə Qafqaz Evi ideyasını bir daha gündəmə gətirdi. Çünki Qafqazın xoşbəxtliyi kənardakı "dirijor"lardan asılı deyil, hərəsi bir tərəfdən idarə olunsun. Amma sülh müqaviləsi harda bağlanırsa-bağlansın, ədalətli olsun, hər iki dövlətin və xalqın maraqlarını təmin olunsun. Bu mənada üçüncü bir məqam da var: həmişə sülh müqaviləsi bağlananda diktəni qalib dövlət edir. Təbii ki, 44 günlük müharibənin qalibi Azərbaycandır. Azərbaycan öz torpaqlarını işğaldan təmizləyib, düşməni məğlub edib və düşməni qaçmağa məcbur olub. Ona görə də Azərbaycanın üstünlükləri çoxdur. Amma müqavilə Xankəndidə bağlansa, daha əla olar, Qafanda bağlansa, çox pis olar? Yox. Hər halda Azərbaycan tərəfi ilk gündən mövqeyini ifadə edib. Erməni tərəf də düşüncə-düşüncəliklə ki, iki dövlət başçısı arasında, iki xalqın bir - biri ilə münasibətini tənzimləmək üçün addımlar atmalıdır. Çünki Azərbaycandan fərqli olaraq, Ermənistan kənardan idarə olunur. Bir tərəfdən erməni lobbisi, digər tərəfdən erməni diasporu. Əgər Ermənistan kənardan idarə olunsaydı, o, müqavilə imzalayabilməz. Yaxud imzalamaq üçün masa ətrafında oturacaqsaydı, yuxarıdakı nə deyəcəksə - istər Fransası olsun, ya Amerikası - onda saziş imzalana bilməz ki. Ona görə də erməni tərəfi ağıllı tərz ortaya qoymalıdır, dərk etməlidir: dövlət başçıları səviyyəsində sülh müqaviləsi imzalanmalıdır ki, iki qonşu xalq öz aralarında qonşuluq münasibətləri olsun.

- Demək, siz sülhün Rusiya,

"Naxçıvanın Ermənistanla verilməsi üçün ABŞ dəridən-qabıqdan çıxırdı"

Anar İsgəndərov: "Bura nə qədər kənar qüvvə çox gəlsə, onda sülh müqaviləsinin imzalanması uzanacaq"

Qərb ölkələri, yaxud qonşu Gürcüstanda deyil, elə sərhəd bölgələrində imzalanmasını məqbul sayırırsınız, eləmi? Yeri gəlmişkən, əslində belə nümunələr tarixdə az olmayıb, Qars müqaviləsi, Gülistan, Türkmənçay kimi...

- Osmanlı ilə Ermənistan arasında Gümrü müqaviləsi olub. Həmçinin bəli, Qars müqaviləsi, Moskva müqaviləsi... Onda Osmanlı çökmüşdü, amma hələ Türkiyə Cümhuriyyəti elan olunmamışdı. Azərbaycanla Ermənistan arasında Ki-Uest danışıqları gedirdi, nəticəsi nə oldu? Heç nə. Axı nə üçün iki dövlət üz-üzə oturub, məsələləri həll etməsin? Nə çatmır ki? Azərbaycan tərəfin mövqeyi məlumdur, dövlət başçımız dönə-dönə deyib ki, hətta Gürcüstanda danışıq bilərik. Gürcüstan Qafqaz Evinin üzvüdür, iki tərəf üçüncünün evinə qonaq gedib, məsələni orda həll edə bilər. Brüssel, Moskva, Vaşinqton olsun... Biz niyə öz məsələmizi burada həll etməyək ki, başqa hansısa ölkəni bura qoşsaq? Onda alınmayacaq, çünki həmin dövlətlərin öz maraqları var. Əgər Ermənistan dürüst dövlətdirsə, Azərbaycanla üzə-üzə otursun, məsələləri həll olunsun. Axı bu iki xalqın nümayəndələri bilir ki, sərhəd məsələsi necə həll oluna bilər. Amerika, Fransadan gələnlər hardan bilir ki, Qərbi Azərbaycan, Qazax, Diliçan, İcevan, Gümrü, Gəncə haradı. Ona görə də bura nə qədər kənar qüvvə çox gəlsə, onda sülh müqaviləsinin imzalanması uzanacaq.

- Professor, sizə elə gəlirmi ki, müasir dövrümüzdə cərəyan edən hadisələr müəyyən qədər ötən əsrin əvvəllərində baş verənlərin oxşarıdır? O zaman da Qafqaza Fransa, Almaniya, İngiltərə, ABŞ və digərlərinin marağı var idi, ermənilər

himayə olunurdu, indi də...

- Əsasən ABŞ və İngiltərə missiyaları daha qorxulu missiyalardır. Siz təsəvvür edin ki, Naxçıvanın Ermənistanla verilməsi üçün ABŞ dəridən-qabıqdan çıxırdı.

- Almaniya da çox canfəşanlıq edirdi...

- Bəli, Almaniya hesab edirdi ki, Bakı nefti mənəm olmalıdır, Qafqaz İslam Ordusu bura gəlməməlidir. Osmanlı ordusu xilaslıq yürüşünə gəlirdi, Almaniya deyirdi "olmaz!" Almaniya Bakı neftini ələ keçirməyə gəlmək istəyirdi. Xoşbəxtlikdən Osmanlının hərbiyə naziri Ənvər paşanın Azərbaycan xalqına məhəbbəti olmasaydı, Qafqaz İslam Ordusunun bu boyda uğurları ola bilməzdi. Osmanlı bu qədər ağır vəziyyətdədir, oktyabrın 31-də Mudros barışıqına görə məğlub elan olunacaqdı, bütün çətinliklərə baxmayaraq, o, Azərbaycana silah, ordu göndərirdi, Azərbaycanı sonadək müdafiə etdi. Bunu çox az hərbi nazir edə bilərdi. O, Azərbaycan xalqının ağır vəziyyətini görürdü və bu ağır vəziyyəti aradan qaldırmaq üçün əlindən gələni edirdi. Təzəpirin ovaxtı rəhmətlik axundu Ağca Əlizadənin sözləri ilə desək, "Osmanlı əsgərləri mələk simasında Azərbaycana daxil oldular". Azərbaycan və Türkiyənin bir-birinə münasibəti qardaşlıq münasibətidir. Bu, dövlətin dövlətə marağı yox, məhəbbətidir. Həm də ümummillili lider Heydər Əliyev onu əsaslandırdı: "Bir millət, iki dövlət". Dünyanın hansı dövləti olursa, bir-birinə münasibətdə marağı ön plana çəkilib, amma bizim münasibətlərimizdə qardaşlıq və Şuşa Bəyannaməsində qeyd olunduğu kimi, müttəfiqlik ön plandadır.

- Necə bilirsiniz, İranla münasibətlərdə kritik dönəm arxada qaldımı? Səfirimiz tezliklə İrana qayıda bilirmi?

- Əlbəttə ki. İkinci Dünya müharibəsində 70 milyon in-

san həlak oldu. Bu gün Almaniyaya münasibət necədir? Yəni zaman düşmənciliyi aparır. İran öz səhvini boynuna alır... Siz mənə iki qonşu dövlət deyə bilərsiniz ki, onların arasında münasibət həmişə səmimi və ya müharibələr olur? Yoxdur belə ölkələr. 1918-20-ci illərin Azərbaycanı da müstəqil dövlət kimi fəaliyyətə başlayanda ilk təhdidlər İrandan gəlirdi. Hətta Azərbaycan adını belə, onlar qəbul etmirdilər. Biz də İrandan münasibətləri normal vəziyyətdə saxlamaq üçün dedik ki, söhbət Qafqaz Azərbaycanından gedir. Amma sonra münasibətlər o qədər səmimiləşdi ki, 1920-ci ilin martında Azərbaycanı de-facto və de-yure tanıyan yeganə dövlət İran oldu. Sovet dövrünün ardınca yenidən Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa edəndən sonra təbii ki, İrandan kifayət qədər siyasəti baxışlar var, baxışlar ümumiyyətlə, Azərbaycanı qəbul etmir, eləsi var ki, iddia edir Azərbaycanlılar da farslardan dönüb. Hər cür cəfəngiyyatlar səslənir. Amma bütün bunlarla yanaşı, mən inanmıram ki, İran dövlətinin Azərbaycanla qarşı-təcavüzkar mövqeyi olsun. Bəlkə də 30 illik müharibə İran üçün də bir dərs oldu. İran gördü ki, 30 il ərzində İranın Azərbaycana münasibəti səmimi olmayıb, o münasibətlər İranı hörmətdən saldı. Bu müddətdə İran Azərbaycana münasibət-də səmimi olsaydı, biz də Tehranı Azərbaycanın haqq işini müdafiə edən paytaxtlar arasında çəkərdik. Əgər onun adını çəkmiriksə, demək onun siyasətini əzbər bilirik. Bu gün İran bəlkə də bir-iki il əvvəl etdiyi səhvləri bir də etməz. Çünki biz İrana düşmənlər deyilik. Amma İrana düşmənlər dövlətlər məlumdur. O dövlətlər İrana hücum edərsə, ağrısını həm də biz çəkəcəyik. İran da bunu hiss edir. Biz qaçqın və köçkün

"Tarixi gizlədəndə, ört-basdır edəndə onun nəticələri ağır olur"

həyatını bilirik. Ona görə də İran həm Azərbaycanın gücünü gördü - nə qədər təzyiq və təhdidlər oldu - həm də İran Azərbaycanın ədalətini və siyasətini gördü. Erməni heç bir zaman İrana və İranlıya dost ola bilməz.

- Rusiya Ukraynada uğur əldə etsə, digər postsovet ölkələrini, Azərbaycanı nə gözləyir? Rusiya Dumasının hakim partiyadan olan deputatı Yevgeni Fedorov bildirib ki, SSRİ-nin bütün keçmiş respublikaları İttifaqı qeyri-qanuni olaraq tərk edib. "Qanunsuz olan hər şey həmişə mübahisəlidir. Ona görə də keçmiş Sovet İttifaqının bütün respublikalarını legitim hesab etməmək üçün əsaslar var" deyib. Bu, nəyin siqnalıdır?

- Onda elə Duma üzvünə demək lazımdır ki, yaxşı, 1920, 21 və 22-ci illərdə respublikalar könüllü şəkildə sovetlərə daxil oldular, yaxud SSRİ xoşluqla qurulmuşdu? Yəni bunlar sadəcə siyasətçilərin fikirləridir, hər kəs özünü göstərir. Amma Azərbaycan öz yolunu seçib. Ukrayna və Rusiya məsələsi isə iki slavyan xalqının məsələsidir. Rusiya-Azərbaycan məsələsi iki slavyan xalqının məsələsi deyil. Amma Azərbaycan Rusiya ilə qonşudur və həmişə qonşuluq münasibətlərinə riayət edib. Kimdənsə ehtiyat etdiyinə görə yox. Biz tolerant xalqıq.

- Yəni Rusiya bizə təhlükə yarada bilməz?

- Yox. Görürsünüz, son dövrlər Gürcüstan və Ermənistanla bağlı nələr baş verir. Amma Azərbaycanla bağlı hər hansı problem yoxdur. Çünki Azərbaycanın yolu sülh, ədalət yolumdur. Həm də ümummillili lider Heydər Əliyev balanslaşdırılmış siyasətin əsaslarını qoydu. Bu günə qədər görürsünüz, bizim hər hansı ölkəyə qarşı iddialarımız olmayıb. Hətta dövlət başçımız Qərbi Azərbaycandan danışıqda deyir ki, biz ora tankla, topla yox, avtomobillə gedəcəyik. Yeni tarixi torpağımızdır, gedib azərbaycanlılar öz yurdunda yaşasın. Biz demirik gedib tarixi torpaqlarımızı güc yolu ilə alacağıq. Deyirik ki, azərbaycanlıların min illərlə yaşadığı ərazilərdir, insanların orda qəbirləri var, onları ziyarətə gedəcəklər, yurd-yuva quracaqlar.

- Azərbaycan bu mövqedə olsa da, Ermənistan fərqli münasibətdədir. Baxmaya-

raq ki, Azərbaycanın 8 kəndi hələ də işğaldadır, erməni spiker Ermənistanın 31 kəndinin guya nəzarət altında olduğunu iddia edir. Sizinlə söhbətimiz Zəngəzurun Azərbaycandan qoparılaraq Ermənistanla verilməsinin 103-cü ildönümünə təsadüf edir. Sizcə, danışıqlar masasında Zəngəzur mövzusu olmalıdır mı?

- Azərbaycan dövlət başçısının çıxışlarından biri bu sonluqla bitdi: "Gələcəkdə Azərbaycanla Ermənistan arasında qonşuluq münasibətlərinin yaradılmasına və yaranmasına heç kimin şübhəsi olmasın. Amma ermənilərin bizə qarşı törətdiklərini biz heç vaxt yaddan çıxartmamalıyıq". Biz bu gün Şərqi Zəngəzurun Ermənistanla verilməsi ilə bağlı sənədləri dövrüyyəyə cəlb ediriksə, bu tarixin necə cərəyan etdiyini hamıya bəyan ediriksə, burda təəccüblü heç nə yoxdur. Biz kimlərə qızıqırıq, maarifləndiririk. Elə Azərbaycan Prezidenti qələbəmizin 4 şərtini göstərəndə ikinci şərt kimi bildirdi ki, məsələnin tarixiliyinin dünyaya çatdırılması. Yəni Qarabağ tarixi Azərbaycan ərazisidir. Bu gün də Zəngəzurla bağlı tarixi faktlar var. Həm də sənədlərin hamısı Sovet Rusiyasının, Ermənistanın, Gürcüstanın, Azərbaycanın arxivlərində var. Biz nəyisə təhrif etmirik ki. Biz ermənilərlə bağlı sənədə heç bir əlavələr də etmirik, sənədin özünü göstəririk. Tarixi gizlədəndə, ört-basdır edəndə onun nəticələri ağır olur. 1991-ci ildə 18 Mart soyqırımını ilə bağlı kim nə bilirdi ki? Biz elə bilirdik ki 1918-ci ilin qəhrəmanı Bakı Xalq Komissarlığı Soveti, onun rəhbəri Şaumyandır, günahkar da Azərbaycanın milli-demokratik ziyalıları. Amma indi o sənədlər ortaya qoyulanda bütün dünyaya bəyan edirik ki, biz erməni qırmamışıq, erməni bizi qınb, bu da sənədlər. Bakıda, Qubada, Şamaxıda, Qərbi Azərbaycanda, Cənubi Azərbaycanda ermənilər bizi soyqırım ediblər. Tarixi həqiqət budur. Niyə ermənilərin bizə vurduğu ziyan hesablanmasın, deyilməsin ki, 100, ya 200 milyardlıq ziyan vurub? Neçə ildir Qarabağda quruculuq işləri aparılır, o əraziləri kim dağıtmışdı? Erməni tərəf. İndi biz erməni tərəfdən təminat almamalıyıq ki, sülh müqaviləsi imzalayınq? O cümlədən sülh danışıqlarında Zəngəzur məsələsi də qoyulmalıdır və əlbəttə ki, qoyulacaq.

□ **Elşad PAŞASOY,**
"Yeni Müsavat"

Zırılacaq uşaqlar

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Fransanın baş naziri Elizabet Born göstəriş veribdir: dekabrın 8-nə qədər bütün hökumət üzvləri Vatsap, Telegram və Signal mesencerlərindən istifadəni dayandırmalıdır. Təhlükəsizlik səbəbi kimi göstərilir. Deyir milli Olvid platformumuz var, zəhmət çəkin telefona onu köçürün.

Bax, söz azadlığı, insan hüquqlarının pozulması deyil, nədir? Əgər bizdə Vatsap, Tik-tik bağlansa, xaricdən bəyanat sel kimi gəlir. Orda isə çıqq ələyən yoxdur. Baxmayaraq o beynəlxalq söz azadlığı idarələrinin çoxunun baş ofisi elə Parisdə yerləşir. Düzdür, Vatsapına qadağa qoyulanlar adı adamlar yox, məmurlardır, lakin nə dəxli? Məmurun insan hüquqları yoxdurmu?

Hatəmənən ağa yadıma düşdü: "Bu saatda mən sənə qandırım, balam! Mənə yəqin hasil olubdur ki, bizdə hər adət və xasiyyət var isə, əksi Paris əhlindədir. Məsələn biz əlimizə həna qoyarıq, firənglər qoymazlar; biz başımızı qırıxırıq, onlar başlarına tük qoyarlar; biz papaqlı oturarıq, onlar başı açıq oturarlar; biz başmaq geyərik, onlar çəkmə geyərlər; biz əlimiz ilə xörək yeyərik, onlar qaşiq ilə yeyərlər; biz aşkara peşkəş alarıq, onlar gizlin alırlar, biz hər zədə inanırıq, onlar heç zədə inanmazlar; bizim arvadlarımız gödək libas geyər, onların arvadları uzun libas; bizdə çox arvad almaq adətdir, Parisdə çox er almaq". Mirzə Fətəli Axundovu indi hardan tapaq?

İnsan hüquqları sərhəd tanımır, fundamentaldir və bir az da instrumentaldır, yəni, bunu həyata keçirərkən instrumentə - alətlərə, üsullara diqqət edilməlidir. Təzəlikcə bir jurnalisti tutmuşdular. Sən demə həmkarımız qanunsuz ev tikirmiş. Dəhşətdir. Təbii ki, bu hal ölkəmizdə ən ağır cinayətlərdən sayılır. (500 mindən çox qanunsuz ev AXC-Müsavat və çar hökumətinin dövründə tikilib, onları yada salmırıq). Əlqərəz, jurnalisti tutmağa gediblər, evdə arvad-uşaq varmı, balaca bir qız uşağı yapışmışdı jurnalistin ayaqlarından, qoymurdu getməyə. Nəticədə əməliyyatçılar, kadrları izləyən zəhmətkeşlərimiz, dünya ictimaiyyəti bir-birinə qoşulub xeylax ağlaşdılar. Hətta Fələstin-İsrail münasibətində bu videoya görə atəşkəs elan olundu, Netanyahu və Mahmud Abbas da qucaqlaşib höknürüdürlər. Xalqımız kövrək xalqdır. Elə işlər var 1400 ildir ağlayırıq.

Bəs təklif nədir? Necə edək ki, həm qanunlar qorunsun, həm balacaların gözü yaşlı qalmasın. Bu haqda müdriklərdən biri böylə yazıbdir: "Dünyanın bütün konstitusiyaları və qanunları bir körpənin göz yaşlarına dəyməz". Pah. Guya böyük kəşf ələyib. Bir uşağın hırıldamağı üçün, başqa uşağın zırıldamağı vacibdir. Bunlar biologiyadır, vaxtında öyrənin.

Nəsə, mövzudan uzaqlaşmıyıq. Təklif gecikmədi. Dəyərli həmkarlarımız hökumətdən xahiş etdilər ki, indən belə jurnalistləri, baş və sairə redaktorları tutmaq lazımdır, bunu uşaqlar olmayan yerdə ələsinlər.

Həqiqətən, mükəmməl təklifdir. Mən göz yaşlarımı saxlaya bilmirəm. Niyə bu indiyəcən bizim rəhbərliyin ağılına gəlməyibdir? Axı humanizm oralarda əsas, xarakterik xüsusiyyətlərdən biri, hətta deyərdim birincisidir.

Jurnalistləri, başqa kriminal ünsürləri tutarkən əslində daha çox subaylara üstünlük verilməlidir. Ancaq əlac yoxdursa, bu zaman uşağın məktəbə, repetitor yanına, qumda eşələnməyə getməsinə gözləmək olar. Ondan sonra valideyni bas maşına, rahat apar. Heç kim də zıqqıldamırsın.

İntəhası, bəzi uşaq da çox sırtıq olur, valideyndən salılaşır, aralaşmır. Biz balaca olanda belə deyildi. Uşağa şapalağı qoyurdun, gedirdi küncdə kirmiş otururdu. Müəllimlərimiz bizi soba odunıyla, şallaxla, mismarlı zopa ilə döyərdir. Allah rəhmət ələsin, elm, hörmət, məhəbbət həmişə Sovetnən gətirdi. Keçən həftə baxıram, iki uşaq məktəbdə toqquşub, birinin gözünün altı qaralıb, elə həşir çıxardıblar sanırsan Suraxanı 45-ci ilin Xirosimasıdır. Olmaz. Vallah, olmaz. Deyir müəllimə qızılgül alın, bunlar qızı və gül alır.

Yenə qayıdaq Axundova: "... əgər mən Qarabağa gəlməsəydim, kim biləcəkdiki, Qarabağın yaylaqlarında bu otlar mövcuddur?"

"ABŞ heç kimlə münasibətini nizamlamır. Vaşinqtona görə, münasibət qurmaq üçün hər hansı dövlətlə bərabər hüquqlu yanaşma kimi bir məntiq yoxdur. Vaşinqton öz istəyini yerinə yetirmək üçün başqalarına ehtiyac duyur".

ciddi şəkildə kəskinləşə bilər? Azərbaycanın Amerika-da gələn ilin noyabrında keçiriləcək prezident seçkilərindən əsas gözləntisi nədir - Baydenin gəlməsi, yoxsa Trampın gəlməsi bizə sərfədir? Amma qeyd etmək lazımdır ki, artıq amerikalı sə-

tamentində bəziləri "sima"ları qoruyub saxlamağa, erməni lobbisi qarşısında götürdükleri öhdəlikləri yerinə yetirməyə çalışırlar ki, erməni diasporu sakitləşsin", - deyər E.Nəsirov vurğuladı. Deputat istisna etmir ki, 2024-cü ilin noyabrına qədər gərginlik ya-

şulmama Hərəkətinə, "Bakı Təşəbbüsü"ünə baxmaq kifayət edərdi ki, hədəf hansı səviyyədədir".

"Düşünürəm ki, ABŞ Azərbaycanla münasibətləri normallaşdırmaq istəyir. Bunun isə bir neçə səbəbi var. Əsas səbəb odur ki, ABŞ

Bakı-Vaşinqton münasibətlərinin normallaşması kimləri və niyə rahatsız edir - fərqli rəylər

Rus ekspertin ikibaşlı proqnozunun pərdəarxası; "Blinkenin Qafqazla bağlı planları o qədər ciddidir ki, şərtlərimizi qəbul edir"...

"Yeni Müsavat" bildirir ki, Rusiya Müasir Dövlət İnkişafı İnstitutunun direktoru, politoloq Dmitri Solonnikov belə düşünür. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan bu vəziyyətdə özünü çox ləyaqətli aparır, subyektivliyini qoruyub saxlayır, xarici siyasətini ABŞ-ın maraqlarına uyğun deyil, ilk növbədə öz maraqlarına uyğun qurur. "Bu gün Azərbaycan dünya siyasətinin son dərəcə mühüm mərkəzidir. Məsələn, hazırda Azərbaycan Qoşulmama Hərəkətinin lideridir ki, bu da son dərəcə vacibdir. Çox ciddi xarici siyasət yeritmək üçün əlində olan riçaqlardan istifadə edir. Buna görə də ABŞ Bakıya diqqət yetirir", - o bildirir. Solonnikova görə, Azərbaycan öz maraqlarını müdafiə xəttini inkişaf etdirməyə davam edəcək və ABŞ-ın xarici siyasət konturna inteqrasiya etməyəcək: "Çox güman ki, Bakı ilə Vaşinqton arasında münasibətlər ciddi şəkildə kəskinləşəcək. Bu gərginlik artacaq, lakin sonda hər şey daha böyük geosiyasi ssenarilərdən asılı olacaq. Vəziyyətə xüsusilə gələn il ABŞ-da keçiriləcək prezident seçkisi təsir edəcək. Biz çox yaxşı başa düşürük ki, ABŞ seçkiləri üçün Cənubi Qafqaz birinci prioritet nöqtəsindən uzaqdır. Seçki keçiriləcək və çox güman ki, geosiyasi vəziyyət dəyişəcək".

Əlbəttə, Rusiya çox istəyirdi ki, "yaxın xaric" ölkələrindən heç birinin ABŞ-la dərün əlaqələri olmasın. Bununla belə, o da faktıdır ki, Birləşmiş Ştatlarda erməni lobbisi başda olmaqla Bakı-Vaşinqton münasibətlərini korlamaq istəyən xeyli destruktiv qüvvə var. Onlar çox vaxt heç Amerika maraqlarını da vecə almırlar. Yerli analitiklər rusiyalı ekspertin proqnozunu bölüşürmü? Həqiqətənmi Vaşinqtonla münasibətlər

fir Mark Libbi Bakıya gəlir, eləcə də Blinkenin müavini Azərbaycana səfər edəcək, yəni tərəflər münasibətləri gərginləşdirməkdə maraqlı görünmürlər.

Deputat Elman Nəsirov "Yeni Müsavat"a qeyd etdi ki, ABŞ-Azərbaycan münasibətləri strateji tərəfdaşlıq xarakteri daşıyır. Onun sözlərinə görə, bir sıra məsələlərdə tərəflərin mövqeləri üst-üstə düşür. E.Nəsirovan fikrincə, beynəlxalq terrorizmlə mübarizə, sülhə dəstək, enerji təhlükəsizliyi və digər məsələlərdə ABŞ-Azərbaycan tərəfdaşlığı var. Bununla belə deputat hesab edir ki, bəzi nüanslarda Vaşinqton-Bakı xəttində ziq-zaq yaranır. "Çünki bu ölkədə olan erməni lobbisi və diasporu gecə-gündüz əleyhimizə çalışmaqdadır. Onlar adını lobbicilik institutu qoyublar, söhbət korruptsiyadan gedir. Faktiki olaraq bəzi konqresmenləri ələ alırlar. İndi onlardan tələb olunur ki, 30 il ərzində sizə bu qədər vəsait xərclənib, qarşılığı nə oldu, əvəzində Azərbaycan torpaqlarını azad etdi, bəs siz nə etdiniz? Bu cür ritorik suallar yağdırırlar. Ona görə indiki halda Konqresdə, Senatda olan qüvvələr, Dövlət Depar-

şana bilər: "Buna hazır olma- lıyıq, çünki həmin müddətdə daha gərgin münasibətlər meydana çıxa bilər. No- yabrda prezident və Konqre- sə seçkilər keçiriləcək. Bu müddətdə Bayden admi- nistrasiyasının Azərbaycana qarşı addımları güclənə bilər ki, erməni lobbisinin səsini ala bilsinlər. Amma siyasi münasibətlərdə gərginlik ol- sa da, iqtisadi əlaqələrə təsir etməyəcək. Amerikada yaxşı bilirlər ki, Azərbaycan hansı regionda yerləşir və Avropa- nın enerji təhlükəsizliyində nə kimi əhəmiyyətə malikdir".

Siyasi şərhçi Əziz Əlibəyliyə görə, proseslər bizi ABŞ və Al-də olacaq seçkilərə gö- rə daha gərgin atmosfərə doğru daşımaqdadır: "Azər- baycan daxili və xarici həmlə- lərlə global məkanda yeni vizyon müəyyən etməyə da- vam edəcək. Qarşıda bizi çoxsaylı maraqların olduğu çətin sınaqlar gözləyir, amma bu proseslərə Bakı əvvəlki ki- mi yarımqıç ərazisi və münasib- vəsait xərclənib, qarşılığı nə oldu, əvəzində Azərbaycan torpaqlarını azad etdi, bəs siz nə etdiniz? Bu cür ritorik suallar yağdırırlar. Ona görə indiki halda Konqresdə, Senatda olan qüvvələr, Dövlət Depar-

həm Qafqazda, həm də Mər- kəzi Asiyada güclənmək fik- rindədir". Bu fikirlər isə siyasi ekspert Turab Rzayevə məx- susdur. Onun zənnincə, Azərbaycansız regionda möhkəmlənmək qeyri-müm- kündür: "Amerika Cənubi Qafqazda Rusiyaya qarşı tə- sir dairəsini artırmaq fikrinde- dir. Odur ki, son vaxtlar bu is- tiqamətdə aktiv fəaliyyətə ke- çib. Cənubi Qafqazın ən bö- yük ölkəsi isə Azərbaycandır. Azərbaycan olmadan Qaf- qazda möhkəmlənməyin çə- tin olacağını anlamağa məc- burdurlar. Bu səbəbdən Va- şinqton Bakı ilə əlaqələri bər- pa etməyə meyillidir. Va- şinqton Azərbaycan rəsmilə- rinin ABŞ-a səfərinə icazə vermirdi. Bu da istər- istəməz Bakının haqlı narazılığına sə- bəb olmuşdu. Görünür, Blin- kenin Qafqazla bağlı planları o qədər ciddidir ki, şərtlərimi- zi qəbul edir. ABŞ-ın artıq Ba- kıya qarşı yanlış mövqedən çəkinmə istəyi açıq-aşkar or- tadadır. İndi bu, iki ölkə ara- sıdakı münasibətlərin nor- mallaşmasına səbəb olacaq, ya yox, bunu Obyayenin səfə- ri və həmin səfərdən sonrakı nəticələr göstərəcək".

□ **Emil SALAMOĞLU,**
 "Yeni Müsavat"

Artıq heç kəsə sirr deyil ki, bölgədə qalıcı sülh və əməkdaşlıq atmosferinin bərqərar olması kapitulyant Ermənistanın nə dərəcədə tarixdən dərs götürüb Azərbaycan və Türkiyə ilə əlaqələri qaydaya salmaq istəyindən asılı olacaq. Əfsus ki, bu yöndə hələ də İrəvan rəsmilərinin dilindən yalnız quru bəyanatlar eşidirik. Ermənistan üç ildir sülhün imitasiyası ilə məşğuldur. Üstəlik, heyrətamiz həyasızlıqla Bakı və Ankaranı qeyri-konstruktiv mövqe tutmaqla suçlamaqda, “müdafie” adı ilə Qərb tərəfindən silahlandırılmaqdadır.

“Dünyanın kəsişməsi” (“Sülh qovşağı”) layihəsi hamıya vacib signaldır ki, biz regionda qarşıdurmaya son qoymaq üçün sülh və münaqişələrin həlli tərəfdarıyıq. Lakin təəssüf ki, Cənubi Qafqaz sülhün adətən çox uzun sürdüyü region deyil”.

Bunu İrəvandakı elmi-analitik fondunun direktoru, tarixçi Robert Kazaryan deyib.

O xatırladı ki, bölgə, ilk növbədə “sivilizasiyaların və xalqların qovşağında” yerləşən Ermənistanın “dağlıq ərazisi” həmişə müharibələrin episentrində olub, nəticədə erməni xalqı ağırlı itkilər verib: “Biz sülh arzulamaya bilmərik, lakin bu cür layihələr Ermənistanın milli maraqlarına əsaslanmalıdır və bu, bir tərəfli ola bilməz. Qonşuların da bunda maraqlı olması lazımdır”.

Məsələ də ondadır ki, iki əsrdən Güney Qafqazı qarışdıraraq elə köçməyən ermənilər deyilmi? Hamı bilir ki, Ermənistan, ümumən erməni toplumu məhz böyük güclərin əlində maşa olduğu, xaricdəki havadarlara güvənərək qonşu xalqlara qarşı əsassız ərazi iddiası ilə yaşadığı üçün bölgədə qanlı toqquşmalar sənəgimdir. Arada müvəqqəti sənə də bir müddət sonra yenə alovlanır.

Güney Qafqazda sülh niyə uzunömürlü olmur? - tarixə baxış

Azərbaycanlı tarixçi erməni “alimi” susdurdu; **Musa Qasımlı**: “Sülhdən danışan bu “tarixçi” ilk növbədə...”

tan, ümumən erməni toplumu məhz böyük güclərin əlində maşa olduğu, xaricdəki havadarlara güvənərək qonşu xalqlara qarşı əsassız ərazi iddiası ilə yaşadığı üçün bölgədə qanlı toqquşmalar sənəgimdir. Arada müvəqqəti sənə də bir müddət sonra yenə alovlanır.

Yeni ermənilərin bu xislətdən əl çəkməsi yetər ki, regionda bir daha qırğınlar, müharibə-münaqişə olmasın, bölgəyə əbədi sülh gəlsin. Bu bəlkə də onlar üçün sonuncu şansıdır. Əl çəkəcəklərmi? Ermənistan Azərbaycanla daimi sülhün əsasını təşkil edəcək ədalətli sülh müqaviləsi imzalayacaqmı, yoxsa yenə vaxtı növbəti müharibəyədək uzatmağa cəpışacaq?

AMEA-nın müxbir üzvü, tarixçi professor, millət vəkili Musa Qasımlı bu fikirlərə sərt reaksiya verdi: “Hansısa erməni “tarixçisi”nin səsləndirdiyi bu fikirlər gerçəkliyi qətiyyəyən əks etdirmir. Bu, erməni riyası, burada ciddi rolu olan “Hizbullah” təşkilatının və İranın İsrailə qarşı mümkün hücumlarının qarşısını almış oldu: “Vaşinqton öz hərbi kontingentini İsrail sahil-lərində yerləşdirməklə, “Hizbullah” və İran İsrailə qarşı qəti və konkret addımlar atacaqdı. Prosesin arxasında Rusiya dururdu və Rusiya Suriyadan tam hərbi dəstəyini əsirgəməyəcəkdi. İran və “Hizbullah”ın İsrailə qarşı hücumu nəticəsində müharibə geniş şəkildə regiona yayılıb, nəticədə Rusiyanın və Çinin geosiyasi və beynəlxalq maraqlarına xidmət edə bilərdi. Bununla da Rusiya Ukraynada müharibədə qalib gəlib, fəvqəldövlət statusu əldə etməsi mümkün olardı. ABŞ Qəzzada humanitar atəşkəsə İsraili məcbur etməklə, ərəb ölkələrinin özünə qarşı mövqeyinin dəyişməsinin qarşısını alır, həmçinin Rusiyanın istədiyi ikinci cəbhənin genişləndirilməsinə imkan vermədi. Vaşinqton, Qahirənin vasitəçiliyi ilə İsrail və HƏMAS arasında danışıqlar olacaq. Nəticədə Qəzzanın idarəçiliyi Fələstin administrasiyasına verilə bilər. Amma ABŞ İsrailə Fələstin arasında yekun sülh həllinə maraqlı deyil”.

Yaxın Şərq alov içində: İsrail Qəzzanı yenə bombaladı, ABŞ “yaşıl işıq” yandırdı...

Vaşinqton əməliyyatların bərpasına qarşı deyil, sadəcə, Blinken məktəb, xəstəxanaya zərər verməməyi xahiş edib; **analitik**: “Qəzzanın tamamilə ələ keçirilməsi hədəf götürülüb”

● **srail ordusu dekabrın 1-i şəhər saatlarında HƏMAS-a qarşı döyüş əməliyyatlarını bərpa etdiyini açıqlayıb. “Yeni Müsavat” xəbər verir ki, bu barədə “Tsaxal” tərəfindən yayılan məlumatda deyilir. İsrail HƏMAS-ın əməliyyat fəsiləsini pozduğunu iddia edib və hərbi əməliyyatları davam etdirəcəyini açıqlayıb.**

CNN xəbər yayıb ki, İsrail və HƏMAS arasında atəşkəs razılaşması sona çatmış görünür və onun davam etdiyinə dair heç bir əlamət yoxdur. Nəşrin məlumatına görə, bu, verilən müddətin bitməsinə bir saat qalmış İsrailin hava hücumundan müdafiə sisteminin Qəzza zolağından atılan bir raketin qarşısını alması səbəbindən baş verib. İsrail ordusu da bunu əsas gətirərək Qəzza zolağına yenidən artilleriyadan zərbələr endirib. Ancaq HƏMAS İsrailə raket atması barədə iddianı yalanlayıb, atəşkəsin davam etməsində maraqlı olduğunu açıqlayıb.

İsrail xüsusi xidmət orqanları HƏMAS hərəkatının üzvlərini axtarmaq və məhv etmək üçün çoxillik plan ha-

zırlayır. Bunu ABŞ-ın “Wall Street Journal” nəşri yazıb. Qeyd olunub ki, söhbət təkcə Qəzza zolağında deyil, Livan, Türkiyə və Qətərdə olan terrorçulardan gedir. Bildirilib ki, bəzi İsrail rəsmiləri terrorçuların məhv edilməsi planının hazırlanmasını gizli saxlamağı zəruri hesab etsələr də, İsrailin Baş naziri Ben-yamin Netanyahu bunu noyabrın 22-də elan edib. O, MOSSAD-a (İsrail Milli Keşfiyyat Xidməti) HƏMAS liderlərinin harada olmasından asılı olmayaraq, onları məhv etməyi tapşırıb. Qəzetdə yazılıb ki, İsrailin əsas məqsədi HƏMAS-ı tamamilə məhv etməkdir.

İsrailin Qəzza qırğınlarının ən böyük dəstəkçisi olan ABŞ dövlət katibi Antoni Blin-

ken İsraildən məktəb, xəstəxana və su obyektləri kimi kritik yerlərə zərər verməməyi xahiş edib. Blinken, İsrailin hərbi əməliyyatlarını davam etdirəcəyini anladığını, lakin Qəzzanın şimalında kütləvi mülki ölümlərin və insanların məcburi köçürülməsinin Qəzzanın cənubunda baş verməsinin lazım olduğunu bildirib. “Yüksək vəzifəli İsrail rəsmiləri ilə görüşlərdə açıq şəkildə bildirdim ki, İsrail geniş-

miqyaslı hərbi əməliyyatları bərpa etməzdən əvvəl günaahsız fələstinlilərin həyatının itkisini minimuma endirən humanitar plan həyata keçirməlidir”, - deyə dövlət katibi bildirib.

Siyasi ekspert Məhəmməd Əsədullazadə hesab edir ki, ABŞ Yaxın Şərqdə idarəolunan böhranın davam etməsində maraqlıdır. Onun sözlərinə görə, məhz ABŞ-ın İsraili müdafiə etmə-

karlığının növbəti təzahürüdür. Sülhdən danışan bu “tarixçi” ilk növbədə özünə belə bir sual verməli idi: Cənubi Qafqazda nifaq, kin-küdurət, münaqişəni kim yaradır? Cənubi Qafqaza terroru kim gətirib? İndi Cənubi Qafqazda sülhün əldə olunmasına mane olan hansı ölkədir? Həmin “tarixçi”yə xatırladıram. Cənubi Qafqazda nifaq, kin-küdurət, münaqişə yaradan, bu regiona gəlməli olan ermənilərdir. Aborijen olmayan ermənilər, Azərbaycan torpaqlarında yerləşərək özlərinə qurama dövlət quranlar bu regionu qarışdırmaqla məşğuldurlar. Cənubi Qafqazda Ermənistan adlı dövlət olmayıb. Bu dövlət 1918-ci ildə Azərbaycan torpaqlarında yaradılıb, Azərbaycan şəhəri olan İrəvan da paytaxt olaraq güzəştə gedilib. Bunun sənədləri var. Həqiqəti əgər həmin “tarixçi” bilmək istəyirsə, götürüb Erməni Milli Şurasının Azərbaycan Milli Şurasına müraciətini arxivlərdən oxusun. Ermənistan çox təəssüf ki, dünyanın qovşağı, birləşdiyi məntəqə deyil. Bu ölkə münaqişə yaradan, müharibələrə yol açan bir dövlətdir. Bu gün münaqişə, müharibə, terror deyiləndə ilk növbədə, göz önünə Ermənistan gəlir. Beynəlxalq hüququ poza-raq, başqa bir ölkənin ərazisini işğal etmək, Xocalı soyqırımını həyata keçirmək, tarix və mədəniyyət abidələrini yerlə yek-

san etmək erməni “tarixçi”nin baxışlarına görə sülhdürmü? Sivilizasiyalararası əməkdaşlıqdır? Qətiyyəyən yox. Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində və lokal xarakterli antiterror tədbirlərində özünün dünya birliyi tərəfindən tanınmış ərazilərində dövlət suverenliyini bərpa etdi. Bu, beynəlxalq hüququn aliliyinin təmin olunması demək idi. Belə olan şəraitdə Ermənistan nə üçün sülhə gəlmir? Azərbaycan sülh əlini Ermənistanı uzadıb, nə üçün 3 ildir Ermənistan ona uzanan sülh əlini tutmur? Nə üçün indiyə qədər Türkiyə və Azərbaycana qarşı ərazi iddialarından əl çəkmir? Nə üçün Ermənistanın rəsmi dövlət saytlarında Azərbaycan və Türkiyə ərazilərinə iddialar hələ də qalır? Bu, erməni “tarixçisi”nin baxışlarına görə sülhdürmü? Necə olur ki, Ermənistan rəhbərliyi bu gün bir söz, sabah digər bir söz deyir? İmzasına bir sözə hörmət etmir. Əlbəttə, bu barədə çox danışmaq olar. Düşünürəm ki, bu “tarixçi”, hər hansı bir sözü deyərək, özlərinə baxmalıdır. Qafqazda uzunmüddətli sülh nəyə görə yoxdur? Bunun səbəbkanı kimdir? Aynada özlərinə baxsalar, özlərini görəcəklər. Qafqazda sülhün qurulmasına mane olan başlıca amil Ermənistan və onun siyasi-sətidir”.

□ **Cavanşir ABBASLI,**
“Yeni Müsavat”

si, burada ciddi rolu olan “Hizbullah” təşkilatının və İranın İsrailə qarşı mümkün hücumlarının qarşısını almış oldu: “Vaşinqton öz hərbi kontingentini İsrail sahil-lərində yerləşdirməklə, “Hizbullah” və İran İsrailə qarşı qəti və konkret addımlar atacaqdı. Prosesin arxasında Rusiya dururdu və Rusiya Suriyadan tam hərbi dəstəyini əsirgəməyəcəkdi. İran və “Hizbullah”ın İsrailə qarşı hücumu nəticəsində müharibə geniş şəkildə regiona yayılıb, nəticədə Rusiyanın və Çinin geosiyasi və beynəlxalq maraqlarına xidmət edə bilərdi. Bununla da Rusiya Ukraynada müharibədə qalib gəlib, fəvqəldövlət statusu əldə etməsi mümkün olardı. ABŞ Qəzzada humanitar atəşkəsə İsraili məcbur etməklə, ərəb ölkələrinin özünə qarşı mövqeyinin dəyişməsinin qarşısını alır, həmçinin Rusiyanın istədiyi ikinci cəbhənin genişləndirilməsinə imkan vermədi. Vaşinqton, Qahirənin vasitəçiliyi ilə İsrail və HƏMAS arasında danışıqlar olacaq. Nəticədə Qəzzanın idarəçiliyi Fələstin administrasiyasına verilə bilər. Amma ABŞ İsrailə Fələstin arasında yekun sülh həllinə maraqlı deyil”.

Siyasi təhlilçi Ramiyə Məmmədova əməliyyatların bərpa olunmasını gözələnən hesab edir. Onun fikrincə, yəhudi baş nazir Netanyahu da elan etmişdi ki, Qəzza demilitarizasiya edildikdən sonra bu savaş yekunlaşacaq: “Ona görə ABŞ-dan bu əməliyyatların bərpasına tam zəmanət alan İsrail Qəzzanı bombalamağa davam edəcək. Blinkenin çağırışı da göstərir ki, Vaşinqton bunun əleyhinə deyil, sadəcə, mülki əhalini qorumaq tələb edilir. Bu baxımdan Yaxın Şərqdə qan su yerinə axmağa davam edəcək. Eyni zamanda, Rusiya və İran da hadisələrin inkişafında maraqlıdırlar. Bu da Ukrayna cəbhəsinə olan diqqət azaldır, həm də Qərbdən ayrılan vəsaitləri, resursları tükəndirir. Ona görə də HƏMAS-a dəstək artırılacaq ki, Qərb həm Ukrayna, həm Yaxın Şərq cəbhələrinə bölünsün”. Ekspertin sözlərinə görə, Qəzzanın tamamilə ələ keçirilməsi hədəf götürülüb: “Artıq şimal total nəzarətdədir, cənubda isə dinc əhali var. Ərdəğanın da dediyi kimi, Qəzzadan əsər-əlamət qalmayıb. Görünən budur ki, İsrail məsələni bitirməkdə ısrarlıdır”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

“Fitch Group”a məxsus “Fitch Solutions” (FS) şirkəti Azərbaycan iqtisadiyyatı ilə bağlı 2024-cü il üçün proqnozunu açıqlayıb. Şirkət 2024-cü ildə Azərbaycanda iqtisadi artımın 3,1 faiz olacağını, nominal ÜDM-in 168,6 milyard manata, adambaşına düşən ÜDM-in isə 16 115 manata çatacağını proqnozlaşdırır: “Bizim neft və qaz sahəsi üzrə komandamız orta illik neft qiymətlərinin 2023-cü ildə bir barel üçün 80 ABŞ dollarından 2024-cü ildə 83 ABŞ dollarına yüksələcəyini proqnozlaşdırır. Gələn il neftin qiymətinin artması və neft hasilatı iqtisadi artımı sürətləndirəcək. Gözləntilərimizə görə, 2024-cü ildə orta illik inflyasiya 7,5 faiz, ilin sonunda isə 6,2 faizə qədər azalacaq”.

“Fitch Solutions”un proqnozlaşdırmada neft amilinə istinad etməsi təsadüfi deyil. Belə ki, Azərbaycanda ÜDM artımında neft amili başlıca rol oynayır: neft qiymətləri və hasilindəki dəyişikliklər ölkənin iqtisadi artımında dərhəl əksini tapır. Ötən il Azərbaycan neftinin orta qiyməti 103,58 dollar təşkil etdiyinə görə ölkədə 4,6 faiz iqtisadi artım qeydə alındı. Bu ilin 10 ayında isə orta qiymət 74 dollardan yuxarı olub. Bu isə hər barel neftin dəyərində 30 dollar azalma deməkdir. Neftin yüksək qiymətinə arxayınlaşmaqla Azərbaycan hökuməti 2023-cü ilin büdcə layihəsində cari il üçün iqtisadi artımı 2,7 faiz proqnozlaşdırsa da, sonradan iki dəfə proqnozuna dəyişiklik edib, azaltmaya getdi. Son proqnozlaşmaya görə, ilin yekununda iqtisadi artımın 1,8 faiz təşkil edəcəyi nəzərdə tutulur. Lakin neft hasilatı, ixracı və qiymətinin azalması bu proqnozun reallaşmasını mümkünsüz edir. Belə ki, Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən 2023-cü ilin yanvar-oktyabr aylarında ölkədə 100,9 milyard manatlıq və ya əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 0,5 faiz çox ümumi daxili məhsul istehsal olunub. On ayda iqtisadiyyatın neft-qaz sektorunda əlavə dəyər 2,3 faiz azalıb, qeyri neft-qaz sektorunda isə 3,1 faiz artıb. ÜDM istehsalının 41,3 faizi sənə-

Bir global şirkətin iki proqnozu: gələn ildən gözləntilər - təhlil

Azərbaycanda inflyasiya və iqtisadi artımın asılı olacağı amillər; beynəlxalq analitik mərkəzlərin ən pessimist proqnozlarında belə neftin dünya bazar qiymətinin 2024-cü ildə 60 dollardan aşağı olmayacağı əksini tapıb

ye, 9,9 faizi ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri, 6,2 faizi kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq, 6,2 faizi nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, 5,0 faizi tikinti, 2,3 faizi turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işə, 1,7 faizi informasiya və rabitə sahələrinin, 18,0 faizi digər sahələrin payına düşüb. Məhsula və idxala xalis vergilər ÜDM-in 9,4 faizini təşkil edib, əhəlinin hər nəfərinə düşən ÜDM 9938,7 manata bərabər olub.

Noyabr ayında dünya bazarında neftin qiymətinin oktyabr ilə müqayisədə azalması qeydə alınıb. Hazırda bu azalma davam edir. Noyabrın 30-da OPEC+ nazirlərinin video görüşü baş tutub. Görüş gündəlik hasilatın daha da azaldılmasına dair qərarların qəbulu ilə başa çatıb. Belə ki, Səudiyyə Ərəbistanı gündəlik hasilatın 1 milyon barel azaldılması kö- nüllü öhdəliyini 2024-cü ilin birinci rübünün sonuna qədər uzadıb. Bu barədə Səudiyyə Ərəbistanının Energetika Nazirliyindəki rəsmi mənbəyə istinadən Səudiyyə mətbuatı məlumat yayıb. Qeyd edək ki, əvvəlcə bu azalma 2023-cü ilin iyul ayına hesablanıb, sonra bir

neçə dəfə uzadılıb.

Rusiya isə OPEC+ görüşündə gündəlik neft və neft məhsulları ixracının 500 min barelə qədər azaldılacağına dair öhdəlik götürüb. Rusiya baş nazirinin müavini Aleksandr Novak OPEC+ iclasının yekunlarına dair açıqlamasında deyib ki, onlar 2024-cü ilin mart ayının sonuna qədər gündəlik ixracı 300 min deyil, 500 min barel azaldacaqlar: “Rusiya gündəlik neft tədarükündə əlavə kö- nüllü azalmanı daha 200 min barel artıraraq gündəlik 500 min barrele çatdıracaq və bu kö- nüllü öhdəlik 2024-cü ilin birinci rübünün sonuna qədər uzadılacaq”. Novakin sözlərinə görə, azalma 2023-cü ilin may və iyun ayları üçün ixracın orta səviyyəsi əsasında hesablanacaq. Öhdəliyin 300 min barelini neft, 200 min barelini isə neft məhsulları təşkil edəcək.

Qazaxıstan isə OPEC+ sazişi çərçivəsində gələn ilin birinci rübündə kö- nüllü olaraq neft hasilatını gündəlik 82 min barel azaldacaq. Bu barədə ölkənin Energetika Nazirliyinin mətbuat xidmətindən məlumat verilib: “Qazaxıstan OPEC+ üzvü olan ölkələrlə birlikdə 2024-cü il yanvarın

1-dən 2024-cü ilin mart ayının sonuna kimi gündəlik 82 min barel əlavə kö- nüllü azalma öhdəliyi qəbul edib. Sonradan bazarın sabitliyini qorumaq üçün bu əlavə azaldılmış həcmə bazar şəraitindən asılı olaraq tədricən bərpa olunacaq”.

Nazirlik qeyd edib ki, kö- nüllü azalma Qazaxıstanın daha əvvəl 2023-cü ilin aprelində qəbul etdiyi və 2024-cü ilin dekabr ayının sonuna qədər davam edəcək gündəlik 78 min barel kö- nüllü azaldılmasına əlavədir. Bugünkü iclasda OPEC+ ölkələri müstəqil mənbələrdən əldə edilən məlumatlar əsasında 2024-cü ildə Anqola, Nigeriya və Konqo üçün neft hasilatı kvotalarına yenidən baxıblar. Bu barədə OPEC-in saytında yerləşdirilən yekun kommünikədə xəbər verilir. Qəbul edilmiş qərarla Anqola üçün kvota sutkada 1,28 milyon bareldən 1,11 milyon barel-ə endirilib, Nigeriya üçün sutkada 1,38 milyon bareldən 1,5 milyon barel-ə, Konqo üçün 276 min bareldən 277 barreledək artırılıb.

Görüşdə əldə edilən razılaşmaya əsasən, İraq gələn ilin birinci rübündə gündəlik neft hasilatını əlavə

olaraq 211 min barel, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri 161 min barel, Küveyt 135 min barel, Əlcəzair 51 min barel, Oman isə 42 min barel azaldacaq. Beləliklə, gələn ilin birinci rübündə OPEC+ çərçivəsində gündəlik hasilat ümumilikdə 2,2 milyon barel azaldılacaq. Bununla da razılaşma iştirakçıları dünya bazarında neftin qiymətini 80 dollardan yuxarı saxlamaq niyyətindədirlər. Lakin OPEC+ iclası ərəfəsində 84 dollardan yuxarı ticarət olan olunan Brent nefti iclasdakı mühüm qərarla-

ra rəğmən, 80 dollara qədər ucuzlaşdı.

Qeyd edək ki, OPEC+ çərçivəsində götürülən öhdəliyə əsasən 2024-cü ildə Azərbaycan gündəlik 551 min barel neft hasil edə bilər. Lakin Azərbaycanda hasilatın təbii azalması prosesi gedir, oktyabr ayında ölkədə faktiki gündəlik neft hasilatı 489 min barel təşkil edib. Bu isə o deməkdir ki, OPEC+ çərçivəsində yeni kvota reallıqda hasilatın azaldılmasına gətirib çıxarmayacaq.

Azərbaycan hökuməti neft hasilatındakı azalmanı öz proqnozlarında nəzərə alır. Belə ki, hökumət 2024-cü ildə Azərbaycanın neft-qaz sektorunda 1,7 faiz azalma, qeyri-neft-qaz sektorunda isə 4,6 faiz artım proqnozlaşdırır. Rəsmilərə görə, bu, qeyri-neft-qaz sektorunun inkişafı hesabına ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlılığının təmin olunması hədəfinə uyğundur.

Hökumət həmçinin 2024-cü ildə Azərbaycanın kənd təsərrüfatında 4,6 faiz, tikintidə 3,4 faiz, ticarətdə 3 faiz, turizm sahəsində 15,8 faiz, nəqliyyat sahəsində 4,5 faiz, informasiya və rabitə sahəsində 9,5 faiz artım proqnozlaşdırılır.

Doğrudur, bəzi beynəlxalq agentliklər hökumətin bu optimizmini bölüşmürlər. Belə ki, Standard & Poor's Beynəlxalq Reyting agentliyi 2023-cü il üzrə Azərbaycanın real ümumdaxili məhsulunda (ÜDM) artım olmayacağını, 2024-2026-cı illərdə isə artımın 1,4 faiz səviyyəsində olacağını proqnozlaşdırıb.

Azərbaycan hökumətinin neftin 60 dollar qiyməti ilə hesabladığı 2024-cü il büdcəsinin icrasında problemlərin olacağı gözlənilir. Çünki beynəlxalq analitik mərkəzlərin ən pessimist proqnozlarında belə neftin dünya bazar qiymətinin 2024-cü ildə 60 dollardan aşağı olmayacağı əksini tapıb. Lakin gələn ilki iqtisadi artım proqnozunun reallaşmasında neft bazarındakı əhval-ruhiyyə mühüm rol oynayacaq. Belə ki, gələn il Azərbaycanda neft hasilatının ən yaxşı halda bu ilki səviyyədə qalacağı gözlənilir. Bu isə o deməkdir ki, ölkədə iqtisadi artım qeydə alınması üçün neftin dünya bazar qiyməti növbəti il 2023-cü ildəkindən yüksək olmalıdır. Bundan əlavə, təbii qaz qiymətləri də Azərbaycan ÜDM-də ciddi təsirə malikdir. Qarşıdakı qış ötən ilki kimi mülayim keçib, Avropa yazı ən azı ötən ilki qaz ehtiyatları ilə çıxı biləcəksə, qaz qiymətlərinin bu ilkindən daha aşağı olacağı şübhəsizdir. Çünki bazara maye qaz təklifinin sürətlə artması fonunda Çin və Avropa iqtisadiyyatlarındakı problemlər qaza, eləcə də neftə olan tələbatın azalmasına gətirib çıxara bilər. Bu isə hər iki enerjidaşıyıcısının qiymətinə salıcı təsir göstərəcək. Azərbaycanın ixracında 90 faizdən yuxarı paya malik hər iki məhsulun dəyərinin azalması ölkə ÜDM-nin dəyərinin də azalmasını şərtləndirəcək. Bu şəraitdə 2024-cü ildə iqtisadi artım qeydə alınması üçün ölkədə inflyasiyanın kəskin sürətlənməsi lazımdır. Bunun üçün isə dünya bazarlarında ərzaq və qeyri-ərzaq qiymətləri bahalaşmalıdır. Lakin artıq 1,5 ilə yaxındır bu qiymətlərin ucuzlaşması prosesi gedir, əksər ölkələrdə inflyasiyanın hədəf göstəricilərinə yaxınlaşması qeydə alınır. Bu isə 2024-cü ildə Azərbaycanda da kəskin bahalaşmanın olması ehtimalını minimuma endirir.

□ Dünya SAKIT, “Yeni Müsavat”

Soyuq havalarda başlaması ilə Rusiya-Ukrayna cəbhəsində döyüş aktivliyi azalıb. Şübhə yox ki, hər iki tərəf qarşıdakı 4-5 ayda ən azından mövqeləri saxlamaq şərti ilə növbəti ilin yazına daha yaxşı hazırlaşmağa çalışacaq. Xüsusən də maliyyə və silah sarıdan Qərbdən, ABŞ-dan birbaşa asılı olan Ukrayna.

Bir çox əlamətlərə görə, 2024-cü il bu müharibənin taleyində həlledici olacaq. Bəs Qərb gələn il də Ukraynaya daha güclü şəkildə dəstəkləyəcəkmi? Sözsüz ki, çox şey bu sualın cavabından asılı olacaq.

"ABŞ Ukraynaya silahı yalnız cəbhəni saxlamaq üçün verir, Rusiyanı məğlub etmək üçün yox".

Bu barədə "Newsweek" nəşri ekspertlərin açıqlamalarına istinadən məlumat yayıb.

Amerika jurnalı Vaşinqtonun mövqeyini belə izah edir ki, Kremlin Ukraynada strateji məğlubiyyəti Rusiya sərhədləri daxilində xaos səbəb ola bilər: "Söhbət ola bilsin prezident Vladimir Putinin istefasından, regional hakimiyyət uğrunda amansız mübarizələrdən və bir də nüvə silahları ilə bağlı risklərdən (nəzarətsizlikdən) gedir".

Qeyd olunur ki, Çindən artan təhlükə fonunda belə "Avrasiya anarxiyası" Ağ Ev üçün bir çox yeni problemlər yaradacaq.

Öz növbəsində NATO-nun Avropadakı müttəfiq qüvvələrinin keçmiş komandanı, general Filip Bridlav bildirib ki, Qərb Ukraynanın qalib gələcəyi zaman yaranaçaq vəziyyətdən qorxur: "Təbii ki, heç kim Rusiyanın məğlub olacağı təqdirdə nə olacağını dəqiq proqnozlaşdırma bilməz. Amma bu qorxu Qərbdə bir çox siyasətçini iflic edir. Onlar bu riskin öhdəsindən necə gələcəklərini bilmirlər".

Bridlav qeyd edib ki, bütün hərbi zabıtlar və analitiklər bunu yanlış yanaşma adlandırsa da, Qərb Kiyevi ona lazım olan hər şeyin verəcəyinə inandırmağa davam edir: "Bu da Ukraynaya ictimai dəstəyi zəiflədir".

Çexiya prezidenti, istefada olan ordu generalı Petr Pavel isə deyib ki, Qərb Ukraynaya lazım olan hər şeyi verməlidir ki, ölkə öz ərazisinə uğurla nəzarəti bərpa edə bilsin. "Bizim Ukraynaya öz suverenliyini və sərhədləri üzərində nəzarəti bərpa etmək missiyasını uğurla başa çatdırmaq üçün lazım olan hər şeyi ona verməkdən başqa seçimiz yoxdur: az versək, uğursuzluq həm də bizim olacaq. Rusiyanın qələbəsi isə gələcəkdə bizim əleyhimizə olacaq. Çünki bu, onlarda öz istədiklərini zorla əldə edə biləcəkləri barədə fikirləri gücləndirəcək və dünyanın bütün rejimlərinə Qərb demokrati-

Rusiya Ukraynada hədəfinə çatsa, sıradakı hansı ölkəyə çatacaq? - 2024-cü ilin kritik sualı

Siyasi şərhçi: "Mümkündür ki, Qərb dövlətləri Ukraynaya yetərli silah verməsinlər və müharibə uzun illər ərzində davam etsin, amma..."

yasının zəifliyinə arxalanmağa imkan verəcək", - deyir o qeyd edib.

Rusiya, əlbəttə ki, tarixən işğalçı və yırtıcı bir dövlət. Bəs Moskva Ukraynada istədiyinə çatdısa, nəticələr təsəvvür edilirmi? Xüsusən də həmsərhəd qonşu ölkələri nə gözləyir? Belə bir ümumi narahatlıq var ki, güc yolu ilə hədəfinə çatdıran Rusiya xüsusən də MDB üzvü olan yaxın qonşulara, "yaxın xaricə" münasibətdə analoji planlar qura bilər. Konkret olaraq Azərbaycanın əndişələnməsinə əsas varmı?

Bu arada Rusiya Dövlət Dumasının hakim partiyadan olan deputatı Yevgeni Fedorov bildirib ki, SSRİ-nin bütün keçmiş respublikaları İttifaqı qeyri-qanuni olaraq tərk edib. O daha sonra vurğulayıb: "Məsələn, götürək elə Qazaxıstanı. Qanunsuz olan hər şey həmişə mübahisəlidir. Ona görə də keçmiş Sovet İttifaqının bütün respublikalarını legitim hesab etməmək üçün əsaslar var".

Deputat həmçinin bu ölkələrlə hüquqi münasibətlərin Putinin müəyyən etdiyi "qırmızı xətlər" prinsipləri əsasında qurulmasını təklif edib: "Yeni NATO-ya daxil olmamaq və anti-Rusiya xarakterli hərbi quruculuqla məşğul olma. Bu isə beynəlxalq hüququn birgə sənədlərində öz əksini tapmalıdır".

Bütün bunlar nəyin siq-nallarıdır?

Siyasi şərhçi Heydər Oğuz "Yeni Müsavat"a açıqlamasında deyib ki, ABŞ-ın son zamanlar Ukraynaya si-

lah təchizatını azaltması və respublikaçılığın hakimiyyətə gəlməsi ilə bu yardımların tamamilə dayandırılması ehtimalı dünya gündəminin əsas mövzusa çevrilib: "Başda Kiyev olmaqla, bir çox paytaxtlarda bu məsələ ciddi şəkildə müzakirə edilir. Digər tərəfdən, Avropanın bir sıra ölkələrində sağ partiyalar hakimiyyətə gəlir və yeni hakimiyyətlər Rusiyaya qarşı kollektiv mübarizəyə həvəssiz yanaşırlar. Xüsusilə Şərqi Avropa ölkələrində bu tendensiya açıq şəkildə müşahidə olunur. Bununla belə, Qərb dövlətlərinin Ukraynaya tamamilə müdafiəsiz buraxma şansı yoxdur. Mümkündür ki, Qərb dövlətləri Ukraynaya yetərli silah verməsinlər və müharibə uzun illər ərzində davam etsin. Amma Ukraynanın tamamilə Rusiyaya qurban verilməsi inandırıcı deyil".

Siyasi şərhçinin fikrincə, Qərb ölkələrinin Ukraynaya ciddi şəkildə dəstəklənməsinin bir sıra səbəbləri var: "İlk səbəblərdən biri ABŞ və Avropanın digər güclü dövlətlərinin Rusiyanın strateji məğlubiyyətini istəməmələridir. Qərb ölkələrinin fikrincə, Rusiya strateji məğlubiyyətə uğrayarsa, dağıla bilər. Bu isə dünyanın ən böyük nüvə gücü olan ölkədən xeyli sayda nüvə dövlətinin ortaya çıxması və bu silahlar üzərində nəzarətin itirilməsi deməkdir. Nəzərə alsaq ki, parçalanmış Rusiya coğrafiyasında regional savşlar da qaçılmaz olacaq, o zaman heç kim həmin dövlətlərin bir-birinə qarşı nüvə silahlarından istifadə etməy-

nin müstəqilləşməsi təşəbbüsləri o həddə çatmışdır ki, hətta Fransa prezidenti Makron tərəfindən NATO-nun beyni ölümü keçirdiyi bildirilir və bu alyansdan kənar ordu yaratmaq ideyası irəli sürülürdü. Fikrimcə, Ukrayna savaşının da məhz bu açıqlamadan sonra baş verməsi təsadüfi deyil. ABŞ bu savaşla faktiki olaraq bütün Avropanı öz ətrafında birləşdirdi, müttəfiqlərin hərbi xərclərini ÜDM-lərinin 2%-ə qədər artırmağı bacardı. Sözsüz ki, "Rusiya xofu" olmasaydı, Vaşinqton buna nail ola bilməzdi. Bu baxımdan, Rusiya ilə ABŞ bir-birinə bağlı qoşa ulduz kimidirlər. Birinin yoxluğu digərinin də qiyamətini hazırlayır".

Heydər Oğuzun fikrincə, Rusiyanın Ukrayna savaşından qalib ayrılması mümkün olmadığından rus imperiyasının yenidən qurulması da real deyil: "Bəzi rus ideoloqları buna bənzər fikirlər irəli sürə bilərlər. Belə fikirlər sadəcə region dövlətləri qorxu altında saxlamaq və özünə tabe etməyə məqsədli güdür. Üstəlik, belə hədəflərlə Rusiya Avropa ölkələrini də hədələyir, onların ictimai fikrinə təsir göstərir. Nəticədə Qərb dövlətlərində Rusiya ilə savaş dəstəkləyən qlobalist hökumətlər yığılır, yerlərinə radikal millətçi qüvvələr gəlir. Beləcə, Aİ müstəvisində bir yumruq kimi birləşən Qərb ölkələri bu birlikdən ayrılma xətti tuturlar. Vaxtilə Böyük Britaniyanın Aİ-dən ayrılması misalında gördüyümüz bu tendensiyanın indi Hollandaya qədər uzanması, bəzi Şərqi Avropa ölkələrinin də eyni xətti tutması həm ABŞ-ın Ukrayna savaşına yardımları azaltmasının, həm də Rusiyanın daha təhdidkar ritorikaya sahiblənməsinin təbii nəticələridir. Mənim fikrimcə, Aİ-ni gələcəkdə özünün rəqibi və ABŞ himayəsindən uzaqlaşma platforması kimi gören Vaşinqton da bu tendensiyanın böyüməsində maraqlıdır. Çünki istənilən böyük gücü parçalayaraq özünə tabe etməyə klassik imperiya siyasətlərindədir və o, "parçala, hökm sür" siyasəti adlanır".

Həmsöhbətimiz düşünür ki, Rusiyanın Mərkəzi Asiya ölkələrinə və Cənub Qafqaza hücumu keçməsi, bu bölgələri işğala çalışması ikinci cəb-

hənin açılması anlamına gəlir ki, bu da Moskvanın ağılından keçirə biləcəyi ən axmaq ideya olardı: "Bilirsiniz ki, hazırda Rusiyaya ən çox dəstək verən ölkələrin başında Çin gəlir. Türkiyə də NATO dövlətlərinin Rusiyaya qarşı aqressiv siyasətini əngəlləyən güc olaraq çıxış edir. Ukrayna savaşından əvvəl Rusiya Qazaxıstana girmiş və qısa müddətdən sonra oranı tərk etmək məcburiyyətində qalmışdı. İddialara görə, Rusiyanın geri çəkilməsində Çinin də ciddi təsiri olmuşdu. Mərkəzi Asiyaya özünün maraq dairəsi kimi baxan Çin Rusiyanın hazırda əsas gəlir mənbələri sayılan enerji resurslarının ən böyük alıcısıdır. Mərkəzi Asiya uğrunda rəqabətdə sözügedən 2 müttəfiqin arasında ziddiyyət yaranarsa, bundan ən çox itirən Rusiya olar. Çünki Çin rahatlıqla özünün enerji ehtiyaclarını təmin edən alternativ tapa bilər. Neftini, qazını Yaxın Şərq ölkələrindən alır. Çini itirmək isə Rusiyanın tamamilə təcrid olunmasına gətirib çıxarar ki, bu da onun getdikcə zəifləməsi və sonunda iflası ilə nəticələnər. Üstəlik, Rusiyanın hazırda həyat nəfəsliliyi kimi baxdığı Türkiyə də bu perspektivlə razılaşmaz və Montro Konvensiyasının imkanlarından istifadə edərək Qara dənizi NATO qüvvələrinə açar. Bununla da Rusiya dünyaya yeganə çıxış qapısı kimi gördüyü Qara dənizi tamamilə itirir. Eyni sözləri Cənubi Qafqaz üçün də deyə bilərik. Hətta Cənubi Qafqaz Türkiyə üçün daha strateji əhəmiyyət daşıyır və Ankara son zamanlar bu regionda qazandığı tarixi fürsəti fəvqə vermək istəməz. Çin üçün də Cənubi Qafqaz Avropaya açılan qapıdır, minillik tarix sübut edir ki, bu ölkənin böyüməsi və ayaqda dayanması bu qapının sağlam əllərdə olmasından keçir. Təsədüfi deyil ki, türklərin İstanbulu almasından sonra tarixi İpək yolu bağlanmış, Çinin tənəzzülü də bu tarixdən başlamışdı. Tarixi İpək yolunun keçdiyi həmin coğrafiyaların əldən çıxması Çinin yenidən böyümə perspektivini də təhlükə altına atar və o, bu perspektivlə qətiyyətlə razılaşmaz".

□ **EİSƏN MƏMMƏDƏLİYEV,**
"Yeni Müsavat"

500-dən çox odlu silah təhvil verilib

Daxili İşlər Nazirliyi (DİN) qanunsuz saxlanılan odlu silahlarla bağlı vətəndaşlara çağırış edib.

DİN-in mətbuat xidmətindən Musavat.com-a bildirilib ki, polis əməkdaşları tərəfindən davam etdirilən profilaktik tədbirlər nəticəsində 2023-cü ilin yanvar-noyabr ayları ərzində 534 ədəd odlu silah vətəndaşlar tərəfindən könüllü olaraq təhvil verilib.

Könüllü təhvil verilən silahlardan 24 avtomat, 8 tapança, 502 ov tüfəngi olub.

"Bir daha vətəndaşlara müraciət edirik ki, qanunsuz saxlanılan odlu silahlar könüllü təhvil verilməlidir. Bu vətəndaşlıq nümunəsinin də kütləvi təşviqini nəzərə alaraq, cəmiyyətin hər üzvünün dəstəyi önəmlidir. Vətəndaşlar əmin olsunlar ki, hər bir qanunsuz saxlanılan odlu silah təhlükə mənbəyidir, hansısa ictimai təhlükəli əməlin törədilməsində alətə çevrilə bilər. Cəmiyyətdə böyük məmnuniyyətə səbəb olan bu tədbirlərə dəstək verən hər bir vətəndaşa təşəkkür edirik", DİN-in məlumatında deyilir.

Azad edilmiş ərazilərdə ötən ay 475 mina, 4106 PHS aşkarlanıb

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyi (ANAMA) tərəfindən icra olunan əməliyyatlar barədə aylıq məlumat (01.11.2023 - 30.11.2023) açıqlanıb.

ANAMA-dan APA-ya verilən məlumata görə, Tərtər, Kəlbəcər, Ağdam, Laçın, Füzuli, Şuşa, Qubadlı, Xocavənd, Xocalı, Cəbrayıl və Zəngilanda 228 piyada əleyhinə mina, 247 tank əleyhinə mina, 4106 Partlamamış Hərbi Sursat (PHS) aşkarlanıb.

Bildirilib ki, 7143 hektar ərazi mina və PHS-lərdən təmizlənib.

"Hərbçilərin xidmət dövrünün artırılması mənfi haldır. "Hərbçi niyə 45 yaşında pensiyaya çıxmalıdır" fikrini səsləndirənlər gəlib hərbçilərlə 1 ay eyni rejimdə yatıb-dursalar, yaxud tapşırıqları yerinə yetirsələr, yəqin ki, bundan sonra onlar bu sözü bir daha dillərinə gətirməzlər".

"Yeni Müsavat"ın məlumatına görə, bu sözləri Yenisa bah.az-a açıqlamasında ehtiyatda olan polkovnik Üzeyir Cəfərov müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçuları (MAXE), gizirlər və miçmanlar üçün dinc dövrdə həqiqi hərbi xidmətdə olmağın son yaş həddinin 45-dən 48-ə artırılması ilə bağlı yayılan məlumatlara münasibət bildirər-

kən deyib.

"Hərbçi nə bayram, nə bazar, nə də rahatlıq bilir. Ondan ötrü saat anlayışı yoxdur. Bu gün Milli Məclisdə 99% hərbiyə uzaq olan adamlar var. Bu təklifi verənlər çox məsuliyyətsiz davranıblar. Çünki bundan sonra hərbi sahəyə maraq azalacaq. Övvəllər insanlar deyirdilər ki, gedib 20 il xidmət edəcəyəm, sonra da pensiyaya çıxacağam. Bu əmil dünyada elmi tədqiqatlar və tibb elmi sahəsində sübut olunmuş bir faktdır ki, 20 il insan orqanizmi davamlı şəkildə dözürlü və onu keyfiyyətli şəkildə yerinə yetirməyə imkan yaradır.

"Qanuna bu düzəliş hərbiyə marağı azaldacaq..."

ekspertdən pensiya yaşı ilə bağlı rəy

"20 il bu insanlar nə bazar, nə bayram, nə seyrən bilir, növbəyə gedir, poliqonda yaşayır və..."

İndi nə etmək istəyirlər? 5 il xidmət dövrünü artırmaqla niyə gözə soxurlar ki, 65% pensiya alacaqsınız? Mən guya sabah pul qazanacağam, amma o 5 il də 5 ildir və elə-belə deyil, çünki o 5 il mənim sağlamlığım tam sıradan çıxacaq", - deyərək qeyd edib.

Ekspert hərbçilərlə bağlı bu cür yanaşmanı kökündən yanılsayır: "Çox təəsüf ki, bugünkü parlamentdə və bəzi idarəetmədə olanlar hərbi sahəsinin nə olduğunu anlamaq istəmirlər. "Hərbi qulluqçuların pensiya təminatı haqqında" Qanun var. Bütün dünyada belədir ki, harada hərbi sahə varsa, o, hərbiyə aid olan konkret qanunla tənzimlənir. İndi isə ideya irəli sürüblər ki, MAXE-lər 45-dən 48 yaşa, hərbi qulluqçular 20 ildən 25 ilə xidmət keçməlidir və s. Bir neçə ildən sonra biz yenə də qanunu dəyişməli və geriye addım atmalı olacağıq. Deputatların çoxu heç əsgərlikdə olmayıb. Xidmətdə olanlar da 365 gün sızıldayıb ki, xidmətim nə vaxt qurtaracaq? Hələ mən 1 il deyirəm, lakin burada söhbət 20 ildən gedir. 20 il bu insanlar nə bazar, nə bayram, nə seyrən bilir, növbəyə gedir, poliqonda yaşayır".

Qanuna belə bir düzəliş edilərsə, həqiqətənmi ölkədə hərbiyə maraq azala bilər?

Millət vəkili Fazil Musta-

fa mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a danışib. Fazil Mustafa qeyd edib: "Əlbəttə, hərbçilərin pensiya yaşının artırılması bütün hallarda ciddi narahatlıq doğuran məsələlərdən biridir. Burda hər hansı bir şəkildə qənaət və yaxud az vəsait xərclənməsi nəzərdə tutulursa, bunu başqa kateqoriyalara aid etmək olar. Müdafiə Nazirliyi sferasında son illərdə mövcud olan müəyyən korupsiya elementlərini azaltmaqla bunu etmək daha doğru olar. Əgər orada korupsiya azalsa, artıq problem olmaz.

Sıradan hərbçilərin bu qədər əziyyətlə xidmət göstərdiyi bir mühiti bu cür alt-üst etmək müəyyən problemlər yarada bilər. Hərbçilər də elə kateqoriyadır ki, onları qətiyyətlə in-citmək olmaz. Xüsusən də Qarabağ savaşını uğurla başa çatdırmış bu insanların belə bir uzatma ilə müəyyən problemlər yaşaya-çağını mütləq gözə almaq lazımdır. Ona görə də mən bu qərarın bir daha göz-dən keçirilməsinin tərəfdarıyam. Yaxşılaşdırmağa doğru addım atmırsansa heç olmasa pisləşdirməyə də doğru addım atma. 50 faizli deyil, 65 faizli pensiya alınması nəzərdə tutulsa bu peşənin çətinliyini də gözə almaq lazımdır. Bu peşə çətinliyi uzun müddət davam edəndə ortaya müəyyən problemlər

çıxa bilər. Bunları mütləq diqqətdə saxlamaq lazımdır. Əlbəttə ki, daha yüksək pensiya alınması müsbət xarakterizə bilər, amma bu peşədə olan insanların başqa bir peşəyə transfer olması çox çətin olur, xüsusən də mülki həyata qayıtdıqdan, yaşlandıqdan sonra. Beləliklə, bütün bunlar nəzərə alınmalıdır".

Hərbi ekspert Ramil Məmmədli isə ekspert həmkarının fikri ilə razılaşmadığını deyib:

"Hesab edirəm ki, hərbçilərin xidmət təqvim müddətinin artırılması heç də hərbi sahəyə marağın azalmasına gətirib çıxartmayacaq, mən bunla razı deyiləm. Amma fiziki baxımından təbii ki, 38-40 yaşında olan şəxslər 45-46 yaşında olanın fiziki hazırlığı fərqli olur. 40 yaşdan sonra əksəriyyət kişilərdə fiziki hazırlıqla bağlı geriləmələr olur. Özü də hərbi fiziki hazırlıqla bağlı xüsusi amillər məqamlar var, məsələn, uzaq məsafəyə hərəkət və sairə. Amma ümumiyyətlə həqiqətən də bioloji baxımdan 38-40 yaşdan sonra aktiv fiziki fəaliyyət bir qədər məhdudlaşdırılmalı, azaldılmalıdır.

Hərbi qulluqçuların aylıq maaşlarının bir neçə dəfə artırılması, həmçinin sosial vəziyyətlərinin daha da yaxşılaşdırılması hərbi xidmətə marağı daha da artı-

rar, bu da Azərbaycan ordusunun potensialının gücləndirilməsinə gətirib çıxarar".

Millət vəkili Vüqar Bayramov isə məsələyə bu cür münasibət bildirib:

"Layihəyə əsasən, minimum xidmət müddətinə görə qulluq stajına görə əlavənin faizi 50-dən 65-ə qaldırılacaq. Eyni zamanda, 25 ildən yuxarı hərbi xidmətin hər ili üçün müvafiq təminat xərcliyinin-2 faizi (müdafiə sistemində xidmət edən şəxslər üzrə isə - 3 faizi) miqdarında əlavə oluna-cıq. Bu o deməkdir ki, əgər mövcud qaydalar ilə qulluq stajına görə əlavənin 50 faizi götürülürsə, pensiya məbləği hesablanırdısa, yeni dəyişikliklərdən sonra bu rəqəm 65 faiz olacaq. Bu da birbaşa pensiya məbləğinin artmasına xidmət edəcək.

Hərbçi indiyədək 17 və ya 19 il xidmət göstərirsə bu dəyişikliklər onun 25 il deyil, 20 ildən sonra pensiyaya çıxmağına imkan verəcəkmiz? Dəyişikliklərə əsasən, 1 yanvar 2024-cü ilədək xidmət müddətinin ən azı 17 il tamam olan hərbçilərimiz 20 il tamam oldandan sonra pensiyaya çıxmaqla razıdır. Yəni əgər hərbçimiz 17, 18 və ya 19 il qulluq edib və yeni dəyişikliklərdən sonra 25 deyil, 20 xidmət ilindən sonra pensiyaya çıxmaq istəyirsə, qanun buna imkan yaradacaq. Bu zaman hərbçimiz öz istəyindən asılı olaraq ya 20 xidmət ili tamam olanda da pensiyaya çıxmağa və ya 25 il qulluq edib daha yüksək məbləğ ilə pensiya hüququ qazana bilər. Bu o deməkdir ki, pensiyaya çıxmağa 3 il qalan hərbçilərimiz üçün seçim təklif olunur və dəyişikliklər onlara təsir etmir".

Millət vəkili bu dəyişikliklərin yalnız hərbi və hərbi statuslu vətəndaşlara şamil olunduğunu vurğulayıb:

"Bu dəyişikliklər polislərə şamil olunmayacaq. Onlar mövcud qaydalar ilə pensiyaya çıxmaq hüququnu saxlayırlar. Sadəcə, dəyişiklik polis sistemində hərbi status ilə çalışanlara adi ediləcək. Məsələn, Daxili İşlər Nazirliyi Daxili Qoşunlarında çalışanlara dəyişiklik şamil ediləcək".

□ Xəlilə GƏRAY,
"Yeni Müsavat"

Qərb Paşinyanı erkən seçkilərə sürükləyir? - sülh prosesini pozmaq üçün yeni bəhanə

Bəhruz Məhərrəmov: "Onun hakimiyyətdən seçki, yaxud çevriliş yolu ilə kənarlaşdırılması ağlabatan görünür"

Elçin Mirzəbəyli: "Bu müxalifətə Ermənistanın yerli əhalisinin etimadı yoxdur"

Kənan Novruzov: "Bu hekayədə yanan İrəvan olacaq"

"Ermənistanda gələn il növbədənəkar parlament seçkilərinin keçirilməsi ilə bağlı siyasi dairələrdə fəal söhbət gedir. Üstəlik, bu mövzu hakimiyyət tərəfindən gündəmə gətirilib".

Musavat.com erməni mediasına istinadən xəbər verir ki, bu barədə yerli "Hraparak" qəzeti məlumat yayıb.

Nikol Paşinyan hakim partiyasının idarə heyətinin son iclaslarından birində partiya-daşlarını növbəti dəfə hədələyib: "Əgər belə etsəniz, mən yeni seçkilər keçirəcəyəm, yenidən seçiləcəyəm, ölkənin indiki görkəmini tamamilə dəyişdirəcəyəm. Parlamentə isə yeni bir müxalifət gələcək", - deyər məlumatda bildirilir.

Siyasi çevrələrdə isə Paşinyanın risk alaraq yenidən seçilmək üçün inzibati resurslardan geniş şəkildə yararlanmaqla erkən seçimə gedəcəyi danışılır. "Paşinyan bununla siyasi meydanı hakimiyyətin nəzarəti altına almaq və yeni müxalifət qüvvəsinin yetişməsinə imkan verməməyi planlayır", - deyər "Hraparak" qeyd edib.

Belə bir ssenari mümkündür, Nikol Paşinyan özünə loyallı müxalifəti hazırlamaq istəyir? O müxalifət kimlərdən ibarət olacaq? Bəzi məlumatlara görə, Paşinyanı erkən seçkilərə məhz Qərb sürükləyir ki, Rusiyayönlü müxalifət birdəfəlik susdurulsun.

Yeni seçkilərin Bakı ilə münasibətlərə, sülh danışıqlarına mümkün təsirləri necə ola bilər? Növbəti seçkilərdə Paşinyan və partiyasının şansı necə görünür?

Yada salaq ki, Ermənistanda axırıncı dəfə (erkən) parlament seçkiləri 2021-ci ilin iyununda baş tutub. O zaman Paşinyanın partiyası müharibədəki məğlubiyyətdən sonra təkrarən qalib gəlmiş, onun özü təzədən parlamentdə baş nazir seçilmişdi.

Deputat Bəhruz Məhərrəmov Paşinyanın iqtidardan gedəcəyinə inanmır: "Ermənistan və havadarlarının 3 il ərzində iki dəfə kapitulyasiyaya məcbur edilməsi fonunda Azərbaycan elə bir geosiyasi realıq formalaşdırıb ki, İrəvanda siyasi proseslərin gedişatı artıq Bakı ilə münasibətlərdə həlledici təsir gücünə

nə malik deyil. Bu mənada, parlamentin buraxılması, yaxud Ermənistanın erkən seçkilərə gəlməsi sadəcə bu ölkə daxilində qərbpərəst və Rusiyayönlü qüvvələr balansına təsir edə bilər. Təbii ki, indiki məqamda Paşinyanın fiziki məhvi istisna olmaqla, onun hakimiyyətdən seçki, yaxud çevriliş yolu ilə kənarlaşdırılması ağlabatan görünür. Qərbin baş nazirə dəstəyi yetərincədir. Eyni zamanda Paşinyanın seçki konfiqurasiyaları ilə Rusiyaya bağlı dairələri siyasi səhnədən silməsi cəhdləri də absurddur, çünki Ermənistanın sərhəd mühafizəsindən nəqliyyat, enerji və sənaye infrastrukturuna qədər rəsmən Moskvanın nəzarətindədir. Eyni zamanda Rusiyanın İrəvan yaxınlığında Hərbi Hava Qüvvələri, Gümrüdə isə Quru Qoşunlarının bazası mövcuddur. Yeni Rusiya amili Ermənistandan 3-5 il müddətinə, yaxud seçki manipulyasiyaları ilə silinəcək meyar deyil.

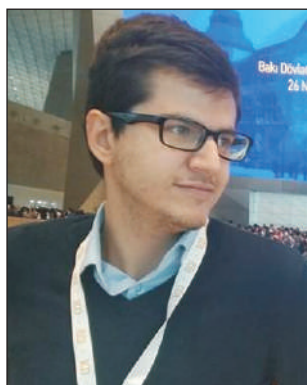
Azərbaycana münasibətdə isə Ermənistan faktiki olaraq bütün mümkün təsir vasitələrinə baş vuraraq fiaskoya uğrayıb. Ən son antiterror tədbirləri ilə Qarabağdakı erməni ordu hissələrinin çıxarılması, separatizmə son qoyulması, İrəvanın Qərb havadarlarının total hücumlarının bütün səviyyələrdə neytrallaşdırılması ilə Azərbaycanın nəyə qadir olduğunu İrəvanda yaxşı anlaşırlar. Paşinyan özü də, erməni siyasi elitesi və Ermənistan cəmiyyəti də yaxşı bilir ki, Paşinyan iqtidarının ittiham olunduğu məğlubiyyətlər, erməni iqtidarın bacarıqsızlığı və gücsüzlüyünün yox, Azərbaycanın güc və imkanlarının yaratdığı mənzərədir. Yeni Ermənistanda hər hansı siya-

si qrupun, hətta daşnakların təkbəşinə hakimiyyəti belə Azərbaycanın qələbəsinin önünü kəsər, yaxud bundan sonra cənab İlham Əliyevin yaratdığı realıq dəyişə bilməz. Bu amil Paşinyanı daha rahat, rəqiblərini isə ehtiyatlı davranmağa vadar edir.

Bu mənada, Paşinyanın yeni seçki ritorikası sırf daxili proseslərə hesablanmış, öz iqtidarını möhkəmləndirməyə xidmət edən gedişdir və regional müstəvidə nəyisə dəyişəcək situasiya yarada bilməz".

BAXCP sədrinin müavini, politoloq Elçin Mirzəbəyli Ermənistan müxalifətinin uğur qazanmayacağını bildirdi: "Ermənistanın hansısa media resursunun iddiası bu ölkədəki real mənzərənin göz önünə sergiləməsi üçün əsas ola bilməz. "Hraparak" Paşinyan hakimiyyətinə müxalif qüvvələri təmsil edir və çox güman ki, bu mövzu da gündəmə Ermənistanın indiki müxalifəti tərəfindən gətirilir. Ola bilsin ki, növbədənəkar parlament seçkiləri, bu ölkənin konstitusiyasına görə, 2026-cı ildə, iyul-avqust aylarında keçirilməlidir. Yeni növbəti seçkilərə, təxminən 3 ilə yaxın bir vaxt var. Bu, kifayət qədər böyük bir zaman kəsiyidir. O zaman sadəcə bir sual çıxır: Paşinyan hansı məntiqlə hakimiyyətinin legitimliyini təmin edən 3 illik bir vaxtdan imtina etməli və nəticəsi bəlli olmayan bir prosedura başlamalıdır? Ermənistan müxalifətinin, yeni müharibəçiləri Köçəryanın və Sərkisyanın tör-töküntülərinin on-

suzda parlamentdə qərarların qəbul edilməsinə real təsir imkanları yoxdur və mövcud vəziyyət Paşinyana və komandasına sərf edir. Digər tərəfdən, parlamentdə konkret qütbü və maraqları ifadə edən bir müxalifət var və bu müxalifətə Ermənistanın yerli əhalisinin etimadı yoxdur, onlar hakimiyyət dəyişikliyinə çoxsaylı cəhdlər etsələr də, nəticəyə nail olmayıblar və ictimaiyyətin dəstəyini qazana bilməyiblər. Bir siyasi hakimiyyət üçün nüfuzunu itirmiş, gözəndən düşmüş, korupsiyaya və digər cinayətlərə bulaşmış, hər cür suçlamalara açıq olan bir müxalifətdən sərfəli nə ola bilər ki? Müxalifət parlamentdə Paşinyana mane ola bilirmi? Yox. Çığırır-bağırır, atılıb-düşür, 100-200 nəfərlik aksiya keçirir və nəticədə əldə edə bilmədiyi üçün yenidən kölgəyə çəkilir... Bundan "yaxşı" müxalifəti Paşinyan hardan tapacaq? Və nə üçün Paşinyan Ermənistan cəmiyyətinin xəstə təfəkkürlü hissəsini təmsil edən, aqressiv, cəmiyyətə və dünyaya "xoxan" kimi təqdim olunmaları mümkün olan siyasi qrupların pragmatik müxalifətlə əvəz olunmasını istəməlidir?"

Beynəlxalq Münasibətlər və Diplomatiya Araşdırmaları Mərkəzinin eksperti Kənan Novruzov Qərb dairələrinin erməni müxalifətinin dəyişməsində maraqlı olduğunu qeyd etdi: "ABŞ-ın Cənubi Qafqazla, o cümlədən Ermənistanla bağlı mövqeyi aydındır. Rəsmi Vaşinqton İrəvanın əli ilə regionda öz maraqlarını təmin etməyə çalışır. Ermənistanın taleyi isə Ağ Evi qətiyyətlə maraqlandırır. Necə ki, heç Ukrayna da ABŞ-ı maraqlandırmır. Bu mənada ABŞ-ın Ermənistanda keçir-

Zaxarova: "Zelenskini rahat buraxmayacağıq"

Ukrayna artıq Qərb mediası üçün maraqlı deyil.

APA-nın Moskva müxbiri xəbər verir ki, bunu Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin rəsmi nümayəndəsi Mariya Zaxarova öz teleqram kanalında yazıb.

O bildirib ki, Qərb mediası artıq Ukrayna ilə hətta anti-Rusiya təxribatları formasında belə maraqlanmır.

"Sergey Lavrovun Skopyedeki mətbuat konfransı təxminən 1,5 saat davam edib. Qərb mediası artıq Ukrayna ilə maraqlanmır, hətta anti-Rusiya təxribatları formasında belə. Mövzunu (Ukrayna mövzunu - red.) söndürüblər. Amma biz Zelenskini rahat buraxmayacağıq", - deyər Zaxarova yazıb.

Nazarbayev: "2022-ci ildə Qazaxıstanda baş verən iğtişaslara Kiyevdən rəhbərlik edilib"

Qazaxıstan Respublikasının keçmiş rəhbəri Nursultan Nazarbayev bildirib ki, 2022-ci ilin əvvəlində ölkədə baş verən faciəli hadisələrin arxasında ukraynalılar dayanıb.

Bu haqda siyasətçinin "Mənim həyatım. Asılılıqdan azadlığa" adlı xatirələrində oxumaq olar. Kitab Qazaxıstanda dekabrın 1-i cümə günü satışa çıxarılıb.

Siyasətçi yazır ki, Qazaxıstanda etiraz aksiyasını əlaqələndirən müxalifətçi Muxtar Ablyazovun qərarı Kiyevdə yerləşib. Ablyazovun etirazçılara müraciət etdiyi sosial şəbəkədə Ukrayna kodu olan telefon nömrəsi olub. Nursultan Nazarbayev yazır ki, əsl siması tamamilə üzə çıxan radikal müxalifətçi qan tökülməsində iştirakından açıq danışır.

Nazarbayevin memuarlarında bildirilir ki, ötən yanvar ayında Qazaxıstan öz tarixinin ən çətin imtahanından keçib. Onun fikrincə, respublikada vəziyyət yalnız ölkə lideri Qasım-Jomart Tokayevin KTMT üzvlərini köməyə çağırması sayəsində sabitləşib.

Nursultan Nazarbayev 1940-cı il iyulun 6-da Almatı vilayətinin Kaskelen rayonunun Çemoqlan kəndində anadan olub. O, postsovet məkanında hakimiyyətdə ən uzun müddət qalma rekordçusudur. Nazarbayev 1989-cu ilin iyunundan 2019-cu ilin martına qədər, təxminən 30 il Qazaxıstan rəhbərlik edib və daha sonra hakimiyyətini öz siyasi varisi Tokayevə ötürüb.

□ Musavat.com

lən parlament seçkilərinə müdaxiləsi təəccüblü olmur. Bunun üçün Vaşinqton lazımi resurslara malikdir. Əlbəttə, Ermənistandakı müxalifətin dəyişməsi ABŞ-ın strateji maraqlarına uyğundur. Beləliklə, Vaşinqton İrəvanla Moskva arasında münasibətlərin daha da pisləşməsinə nail ola bilər. Məlum olduğu kimi, ABŞ Cənubi Qafqazda sülh istəmir. Səslənən bəyanatlar sadəcə manipulyasiya cəhdi. Atılan addımlar isə Vaşinqtonun çirkin planlarından xəbər verir. Deməli, Ermənistanda

müxalifətin dəyişməsi ilə ABŞ sülh prosesinin qarşısını ala bilər. Odu ki, baş nazir Nikol Paşinyan tələsməlidir. Əks halda onun üçün daha çətin olacaq. Hətta ABŞ bunu barmarsa, gələcəkdə həmin müxalifətdən birinin baş nazir postuna gətirilməsi də mümkündür. Əlbəttə, ABŞ-ın niyyətlərini Rusiya da başa düşür. Moskva bunun qarşısını almağa çalışacaq. "Bu hekayədə yanan isə İrəvan olacaq".

□ Cavansir ABBASLI, "Yeni Məsvat"

Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsinə yeni şeyx seçilib

Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsinin (GMI) yeni şeyxinin müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədar idarənin Ali Dini Şurasının iclası keçirilib.

APA-nın Gürcüstan bürosu xəbər verir ki, iclas zamanı GMI-nin şeyx namizədlərinin səsvermə prosesi baş tutub. Ali Dini Şuranın səs çoxluğu ilə, Hacı Faiq Nəbiyev 5 il müddətinə GMI-nin şeyxi seçilib. Məlumatla görə, 21 nəfərdən ibarət Ali Dini Şuranın bəzi üzvləri etiraz olaraq səsvermədə iştirak etməyiblər.

Şeyx seçkilərində daha iki namizəd - Hacı Qurban Murquzov və İdarənin əməkdaşı Kərbəlayi Vidadi Qurbanov iştirak edib.

Qeyd edək ki, 1977-ci ildə Marneulinin Sabirkənd kəndində anadan olmuş Hacı Faiq Nəbiyev ilk dini təhsilini Gəncə Mədrəsəsində alıb. Daha sonra dini təhsilini İranın Qum şəhərində davam etdirib. O, 2002-ci ildə "Alulbeyt" Dini Mədəni Maarif Mərkəzinin təsis olunmasından bugünədək sözügedən mərkəzin müdiri vəzifəsini tutub.

Xatırladaq ki, Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsinin əvvəlki şeyxi Hacı Ramin İgdiv idi. O, şeyx seçkilərində iştirak etməyəcəyini bildirib.

"Bu gün erkən nikahların əksəriyyətini axundlar həyata keçirirlər". Bunu Milli Məclisin Ailə, qadın və uşaq məsələləri komitəsinin sədri Hicran Hüseynova parlamentdə "Ailə sağlamlığı və dəyərləri qanunvericilik aspektində" mövzusunda keçirilən ictimai dinləmədə çıxışı zamanı deyib.

"Selektiv abortlara görə dünyada lider olduğumuz ürekağrıcı bir faktdır. Erkən nikahların qırmızı xətt olduğunu deyirsiniz. Bu gün erkən nikahların əksəriyyətini də axundlar həyata keçirir. İndiyə qədər bununla bağlı bir nəfərin cəzalandırıldığını və ya bu istiqamətdə iş görüldüyünü eşitməmişik", - deyə komitə sədri bildirib. Aydın məsələdir ki, burada söhbət kəbindən gedir. Deputat haqlıdır mı? Bəs valideynin günahı necə?

Qeyd edək ki, Azərbaycanda evlilik yaşı Ailə Məcəlləsi ilə müəyyən olunur. 18 yaşına (yetkinlik yaşına) çatmayan və tam fəaliyyət qabiliyyəti əldə etməyən şəxslər uşaq-yeniyetmə hesab olunur. Azərbaycan Respublikasında nikah yaşı 18 yaş müəyyən olunub. Üzrlü səbəblər olduqda, nikaha daxil olmaq istəyən və nikah yaşına çatmamış şəxslərin xahişi ilə onların yaşadığı ərazinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanı nikah yaşının 1 ildən çox ol-

mayaraq azaldılmasına icazə verə bilər. Digər hallarda nikaha daxilolma erkən nikah hesab edilir və müvafiq qanunvericiliyə əsasən belə nikahlar etibarsız sayılır. 18 yaş 1989-cu il tarixli Uşaq Hüquqları Konvensiyasında müəyyənləşmiş son həddir, uşaqların nikaha daxil olması insan hüquqlarının pozulması hesab olunur. 2021-2022-ci tədris ilində 11 erkən nikah qeydə alınıb. Erkən nikah qızlar arasında təhsildən yayınmaya ciddi təsir göstərir. Belə görünür ki, 1 yaş güzətlə bağlı bənd lazımı effekt verməyib, yeni sui-istifadə halları artıb ki, hökumət onu aradan qaldırır.

İlahiyyətçi Fərid Abdulla mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a dedi ki, bəzi cəmiyyətlərdə belə formalaşır ki, insan yetkinlik yaşa çatdıqda mütləq ailə qura bilər: "Maraqlı bir məqam var ki, ailə qurmaq üçün qız axtarıqda az yaşa malik olmasını öndə tuturlar. Amma heç kim öz qızını 15-16 yaşlı oğlanla evlənməsinə razı olmaz. Nəyə görə? Çünki oğlanın həyat təcrübəsi olmalıdır, ailəsini saxlaya bilməlidir. Təəssüf-lər olsun ki, oğlan haqqında belə düşünərkən, qız haqqında bunu fikirləşmirlər. Qız uşağı bir az yetkinləşdisə, onun ailə qurmağa ixtiyar

QMI-dən Komitəyə sərt cavab: "Erkən yaşda olanların nikaha cəlb olunması səbəblərinin başında..."

Ekspertlər hesab edir ki, bu məsələdə yalnız bir tərəfi günahlandırmaq olmaz; **deputat**: "Burada hüquq-mühafizə orqanları öz üzərinə düşəni etməlidir"

var. İnsanın ailə qurma, valideyn olma potensialına malik olma mərhələsi tamamilə ayrıdır. Bütün ruhanilər, ilahiyyətçilər, axundlar bu məqamda deyillər. Bunun ən optimal yolu odur ki, dövlət nikahı ilə paralel dini kəbin də oxunsun. Bəli, selektiv abortlarla bağlı öndə olduğumuz çox kədərli bir haldır. Bunun qarşısı alınmasa, gələcəkdə bizi qızqaçırma, göbəkkəsmə və bu kimi həm dini ziddiyyətli, həm də qanunazidd olan bir məsələlər ortaya çıxa bilər. Bu fəsadların aradam qaldırılmasında din xadimlərinin də xüsusi rolu olmalıdır. Onlar azyaşlı, hüquqi baxımdan ailə qurmağa cinsi baxımdan yetkin olmayan, (burada cinsi baxımdan yetkinlik nəzərdə tutulmur), qanunla ailə qurmağa hazır olmayan, yaşı çatmayan xanımlara da, bəylərə də nikah qurmamaqları tövsiyə olunur. Yaxşı olar ki, bu nikah dövlət nikahı ilə paralel qurulsun. Erkən nikahların əksəriyyətini axundlar həyata keçirirlər sözləri həmya aid edilməməlidir. İstər talaq-boşanma, istərsə də kəbin oxuyanlar, bəzən dövlət qanunları daxilində tənəziyləmələri gözəyirlər. Bu

daha da məsləhətlidir".

Milli Məclisin deputatı Ceyhun Məmmədov da mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a fikirlərini açıqladı: "Hesab edirəm ki, burada məsuliyyəti bir nəfərin üstünə atmaq doğru olmazdı. Burada bir çox ciddi məsələlər var. Burada hüquq mühafizə orqanları öz üzərinə düşəni etməlidir. Mərkəzi icra hakimiyyətləri gəniş maarifləndirmə işləri aparmalıdır. Rayon icra hakimiyyətlərinin yanındakı komissiyalar çox fəal şəkildə bu addımları atmalıdırlar. Bildiyim qədər, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi (QMI) bütün axundlara bu barədə tapşırıq verib. Rəsmən axundlara ciddi göstərişlər verib. Hesab edirəm ki, biz vəziyyəti təhlil etməliyik. Statistika aparmalıyıq və günahkarları cəzalandırmalıyıq. Məsələnin kökündə duran əsas məqam ondan ibarətdir ki, bəzən bu əməlləri törədən insanlar diqqətdən kənarda qalır, ona görə bu kimi addımlar davam edir. Burada konkret bir tərəf yox, bütün tərəflər məsuliyyət daşıyır. Düşünürəm ki, biz bu məsələlərə diqqətli olmalıyıq.

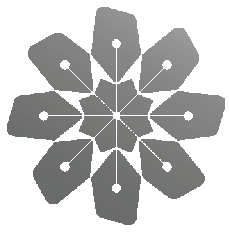
Digər məsələyə gəlincə, həqiqətən Azərbaycanın selektiv abortlarda lider olması çox utandırıcıdır. Biz müsəlman ölkəsiyik, ailə dəyərləri güclü olan ölkəyik. Amma bizim ölkəmizdə bu cür hadisələrin baş verməsi həqiqətən utandırıcıdır. Ən önəmli işlərdən biri maarifləndirmə və cəzalandırma sistemidir ki, bununla bağlı addımlar atmalıyıq. Əks halda ildən-ilə vəziyyət daha da artacaq, vəziyyət daha da ağırlaşacaq".

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi sədrinin müavini Qəmər Cavadlı mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a fikirlərini açıqladı. O dedi ki, mütəmadi olaraq bu mövzunu gündəmə gətirmək cəhdləri var: "Biz bunu bilirik. Erkən nikahların bəis-xud bizim qazilərimiz, axundlarımızdır deyə səsləndirilir. Məsələ burasındadır ki, 2002-ci il, noyabrın 23-də QMI Qazilər Şurasının fətvəsi olub. O vaxtadək bizə çox sayda müraciətlər olurdu, bütün bunları nəzərə alaraq Qazilər Şurası xüsusi fətvə hazırlayıb. O fətvadan bu günə qədər hələ ki, bizim əlimizdə heç bir

fakt yoxdur ki, QMI-nin tabeliyində olan məscidlərin din xadimlərindən kiməsə gizlicə kiməsə kəbin kəsib, özəlliklə erkən yaşda olanlar arasında. Belə fakt yoxdur. Olmayan bir fakt haqqında nəyi danışmaq?! Belə bir müraciət, ya da şikayət olsaydı, QMI Qazilər Şurası tədbirlər görərdi. Belə bir faktın olmadığı, xüsusilə də 21 ildə bu mövzu ətrafında daim bizim müzakirələrimiz olub. Həm Ailə, Qadın, Uşaq Problemləri üzrə Komitə də, əvvəllər Hicran xanım sədrlik edirdi, digər konfranslarda da bu məsələni qaldırmışdıq, təbliğat aparmışdıq. Bütün bunları dinin üzərinə yıxmaq ən azı "nonsens"dir. Çünki erkən yaşda olanların nikaha cəlb olunması səbəblərinin başında sosial və iqtisadi, təhsil problemləri durur. Başqa problemlərdən sonra din xadimi onların kəbinini kəsirsə, günahkar niyə din xadimi olur, onu anlamıram".

Qeyd edək ki, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi Qazilər Şurasının 2002-ci ildə verdiyi fətvəsində bildirilir ki, Azərbaycanda evlənmək üçün yuxarı yaş həddi həm oğlanlar, həm də qızlar üçün 18 yaşdır ki, (müstəsna hallarda 17) bu da dövlətimizin qanunlarına müvafiqdir. Qazilər Şurası həmçinin bildirir ki, çoxarvadlılıq, müvəqqəti nikah (siğə) və irslə bağlı bəzi hökmələr verilib ki, bunlar Azərbaycanda qüvvədə olan qanunlarla uzlaşmadığı üçün qəbul olunmur və hökümü dayandırılır. Dini nikah mərasimi vətəndaşlıq vəziyyəti aktları qeydiyyatı idarələrində rəsmi qeydiyyat aparıldıqdan sonra icra edilməlidir.

□ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Azad sahibkarlığın və liberal iqtisadiyyatın təşviqi

2023-cü ilin sonuna beynəlxalq turizm 2019-cu ildə pandemiya-
dan əvvəlki səviyyənin demək olar ki, 90 faizi sə-
viyyəsində bərpa olunacaq. BMT-nin Ümumdünya Tu-
rizm Təşkilatının (UNWTO) hesablamalarına görə, bu ilin
yanvar-sentyabr aylarında dünyada 975 milyon turist sə-
fəri həyata keçirilib ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 38 faiz çoxdur: “2023-cü ilin üçüncü rübündə dün-
ya ölkələri 2022-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 22 faiz
çox turist qəbul edib. Beynəlxalq turistlərin sayı 2019-cu
ilin səviyyəsinin 91 faizinə çatıb. İkinci rübdə bu rəqəm 92
faiz olub. və 2023-cü ilin sentyabr ayına olan məlumata
görə, beynəlxalq turizm 2019-cu il səviyyəsinin 87 faizi
həcmində bərpa olunub. Bu rəqəmlər göstərir ki, ilin sonu-
na beynəlxalq turist gəlişlərinin sayı pandemiya-
dan əvvəlki dövrün demək olar ki, 90 faizinə çatacaq. Eyni za-
manda, bir çox ölkələr turist axını artıq bərpa edib və
hətta 2019-cu ilin göstəricilərini də keçiblər”.

UNWTO-ya görə, bərpa
sürətinə görə Yaxın Şərq, Av-
ropa və Afrika liderlik edir:
“Yaxın Şərq 2023-cü ilin ilk
doqquz ayında pandemiya-
dan əvvəlki səviyyədən 20 fa-
iz yuxarı gəlişlə nisbi baxım-
dan dünya regionları arasında
ən sürətli bərpaya rəhbərlik
etməyə davam edir. Bu dövr
ərzində o, dünyada 2019-cu
ilin səviyyəsini keçən yeganə
region olaraq qalır”.

Təşkilatın məlumatına gö-
rə, Avropa yanvar-sentyabr
aylarında 550 milyon xarici tu-
rist qəbul edib ki, bu da dünya
üzrə ümumi turistlərin 56 faizi-
ni təşkil edir. Bu, pandemiya-
dan əvvəlki səviyyələrin 94 fa-
izi deməkdir. Regionun sürətli
bərpasına Avropanın özündə,
eləcə də ABŞ-dan səyahətə
yüksək tələbat səbəb oldu.

Afrika pandemiya-
dan əvvəlki turist axınının 92 faizini
bərpa edib, Amerika qitəsinə
gələnlər isə bu dövr ərzində
2019-cu ilin səviyyəsinin 88
faizinə çatıb.

Asiya-Sakit Okean regi-
onu pandemiya-
dan sonra ölkələrin yavaş-yavaş yenidən
açılması səbəbindən dünya-
nın digər hissələrindən geri
qalmaqda davam edir. Eyni
zamanda Cənubi Asiyada(95
faiz bərpa) vəziyyət Şimali
Asiya(50 faiz bərpa) ilə müqayisədə nəzərəcarpacaq dərəcədə yaxşıdır.

Dünyada beynəlxalq sə-
yahətlərdəki xərclər də artır.
UNWTO-nun proqnozuna gö-
rə, ilin sonuna qədər belə
xərcləmələr 1,4 trilyon dollara
çatacaq ki, bu da 2019-cu ildə
pandemiya-
dan əvvəlki səviyyə-
nin - 1,5 trilyon dolların 93
faizini təşkil edəcək.

Azərbaycana gəlincə,
2023-cü ilin ilk 10 ayında ölkəni
ziyaret edən turistlərin sayında
kırtım dinamikası qalıb. Rəsmi
statistikaya əsasən 2023-cü ilin
yanvar-oktyabr aylarında Azər-
baycan Respublikasına dünya-
nın 186 ölkəsindən 1723,6 min
və ya əvvəlki ilin müvafiq dövrü
ilə müqayisədə 30,3 faiz çox

İqtisadiyyat

ÜSAVAT
N 217 (8353) 2 dekabr 2023

Dünyada turizm pandemiya- dan əvvəlki səviyyəyə çatır - bəs Azərbaycanda?

Hökumət 2024-cü ildə ölkənin turizm sahəsində 15.8 faiz artım proqnozlaşdırır

ri-rezident maliyyə institutları-
nın emissiya etdiyi ödəniş
kartları ilə 1,8 milyard manat,
yalnız oktyabr ayında isə
203,6 milyon manat dəyərin-
də əməliyyat aparılıb. 2022-ci
ilin yanvar-oktyabr aylarında
da əcnəbilər Azərbaycanda
bank kartları vasitəsilə 1,8 mil-
yard manatlıq əməliyyat apar-
mışdılar. Bu isə gələnlerin sayı-
yındakı artımın xərcləmələrdə
əksini tapmadığını göstərir.

Azərbaycan hökuməti
2024-cü ildə ölkənin turizm
sahəsində 15.8 faiz artım
proqnozlaşdırır. İqtisad-
çı-alim, Milli Məclisin İqtisadi
siyasət, sənaye və sahibkarlıq
komitəsinin üzvü Vüqar Bay-
ramovun sözlərinə görə, tu-
rizm enerji sektorundan sonra
ölkəyə ən çox valyuta gətirən
sektordur: “Pandemiya-
dan əvvəlki il - 2019-cu ildə ölkəyə
3 milyondan çox turist gəlmiş-
di və əcnəbilər həmin il Azər-
baycanda 2.6 milyard dollara
yaxın vəsait xərcləmişdilər.
Bu baxımdan gələn turistlərin
ölkə məhsulunun yeniləşməsi,
xüsusən də Avropa və Cənu-
bi-Şərqi Asiyada yerləşən
dövlətlər ilə bu sahədə əmək-
daşlığın gücləndirilməsi vacib-
dir. Turizm sektorunda xərclə-
rin azaldılması və xidmət key-
fiyyətinin artırılması da olduq-
ca əhəmiyyətlidir. Bu, turizm
gəlirlərində dayanıqlığı artır-
 bilər”.

əcnəbi və vətəndaşlığı olma-
yandan - 30,5 faiz, Nider-
landdan - 29,4 faiz, Küveytdən
- 27,3 faiz, İsraildən - 27,2 faiz,
Fransadan - 26,9 faiz, Böyük
Britaniyadan - 25,7 faiz, Almə-
nistandan - 2,7 dəfə, Polşadan
- 2,0 dəfə, Hindistandan - 2,0
dəfə, Qazaxıstandan - 1,9 dəfə,
Tacikistandan - 1,8 dəfə, Misir-
dən - 1,8 dəfə, Qırğızıstandan -
1,8 dəfə, Bəhreyyədən - 1,7 də-
fə, Filippindən - 1,7 dəfə, İtali-
yadan - 1,6 dəfə, İspaniyadan -
1,6 dəfə, Moldovadan - 1,5 də-
fə, Belarussdan - 1,5 dəfə, Öz-
bəkistandan - 1,5 dəfə, Rusiya
Federasiyasından - 45,8 faiz,
Kanadadan - 42,7 faiz, Gürcüs-
tandan - 39,4 faiz, Gürcüs-

tandan - 30,5 faiz, Nider-
landdan - 29,4 faiz, Küveytdən
- 27,3 faiz, İsraildən - 27,2 faiz,
Fransadan - 26,9 faiz, Böyük
Britaniyadan - 25,7 faiz, Almə-
nistandan - 2,7 dəfə, Polşadan
- 2,0 dəfə, Hindistandan - 2,0
dəfə, Qazaxıstandan - 1,9 dəfə,
Tacikistandan - 1,8 dəfə, Misir-
dən - 1,8 dəfə, Qırğızıstandan -
1,8 dəfə, Bəhreyyədən - 1,7 də-
fə, Filippindən - 1,7 dəfə, İtali-
yadan - 1,6 dəfə, İspaniyadan -
1,6 dəfə, Moldovadan - 1,5 də-
fə, Belarussdan - 1,5 dəfə, Öz-
bəkistandan - 1,5 dəfə, Rusiya
Federasiyasından - 45,8 faiz,
Kanadadan - 42,7 faiz, Gürcüs-

Göründüyü kimi, ən çox ar-
tım 3 Asiya ölkəsinin payına
düşür: Çindən gələnlerin sayı
7,3 dəfə, Cənubi Koreyadan
3,5 dəfə, Türkmənistandan 2,7
dəfə artıb. MDB ölkələrindən
gələnlerin sayı da 49,6 faiz ar-
taraq 692,6 min nəfərə çatıb.

Xarici turistlərin gəliş sayı-
nın artmasına baxmayaraq,
onların Azərbaycanda bank
kartları vasitəsilə xərcləmələ-
rində artım baş verməyib. İqti-
sadi islahatların Təhlili və
Kommunikasiya Mərkəzinin
məlumatına əsasən 2023-cü
ilin yanvar-oktyabr aylarında
banklara məxsus ödəniş xid-
məti şəbəkəsində digər qey-

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasən nəşr olunur. Yazını hazırladı: Dünya SAKİT

Umayra Tağıyeva: “İqlim dəyişikliyindən əziyyət çəkirik”

Gələcəkdə temperatur
bir yarım dərəcədən
çox artarsa, iqlim sis-
temində çox ciddi də-
yişikliklər baş verəcək.

APA xəbər verir ki, bunu
İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçi-
və Konvensiyasının Tərəflər
Konfransının 28-ci sessiyası
çərçivəsində Dünya İqlim fə-
aliyyəti sammiti çərçivəsində
jurnalistlərə açıqlamasında
ekologiya və təbii sərvətlər
nazirinin müavini Umayra Ta-
ğıyeva deyib.

Onun sözlərinə görə, buz-
laqlar əriyir, dəniz səviyyəsi
qalxır:

“Bütün bunlar çox vaxt pis-
ləşən atmosferin, siklonların
və antisiklonların sirkulyasiya-
sına təsir göstərir. Nəticələr
fərqlidir. Bir yarım dərəcəyə
bir ssenari, iki və ya üç dərəcə-
dən çox olarsa, başqa sse-
nari. Bütün bunlar yaxın gələ-
cəkdə baş verə biləcək emis-

siyalarla bağlıdır. Gələcəyin
mənzərəsi emissiyaların sə-
viyyəsindən asılıdır. Buna gö-
rə də məqsəd bu emissiyaları
azaltmaqdır”.

Nazir müavini deyib ki, ye-
ni iqlimə, yeni şəraitə uyğun-
laşmaqlıq:

“Bununla bağlı AMEA və
Ekologiya və Təbii Sərvətlər
Nazirliyi, digər təşkilatlar tərə-

findən tədqiqatlar həyata keçir-
lib. Biz ölkədə İqlim Dəyişikli-
yi üzrə Hökumətlərarası
Ekspertlər Qrupunun tövsiyə
etdiyi gələcək iqlim ssenarilə-
rini həyata keçirmişik. Azər-
baycanda bəlkə də havanın
temperaturu daha intensiv
yüksələcək. Dövlət proqra-
mında iqlim dəyişikliyi, yaşıl
inkişaf məsələləri öz əksini ta-

pıb. Sektoral inkişaf proqram-
ları var.

Enerji mühəndislərimiz-
in 2030-cu ilədək alternativ
enerji mənbələrinin səviyyə-
sini 30 faizə çatdırmaq təklifi
ilə bağlı iddialı proqramları
var. Yeni bizim artıq konkret
planlarımız, strateji inkişaf
xəritəmiz var. Əgər planlaş-
dırdığımız bütün bu hadisə-
lər yaxşı olarsa, bu halda da-
ha yumşaq ssenaridən danı-
şmaq olar. Hər halda, tem-
peraturun yüksəlməsi qaçıl-
mazdır. Yaxın illərdə hava-
nın temperaturu 0,2-dən bir
yarım dərəcəyə yüksələcək.
Yağışlara gəlincə, son illər
nə baş verdiyini görürsünüz.
Ya uzun müddət davam
edən quraqlıq olur, ya da bir
gündə mövsüm ərzində düş-
məli olan qədər yağış yağır,
daşqınlar baş verir. Bu il ölkə
üzün 147 sel hadisəsi qeydə
almışdıq, yeni çağlar 147 dəfə

Azərbaycanda pul bazası son bir ildə 1.6 mlrd manat artıb

2023-cü il dekabr ayının 1-nə Azərbaycanda pul bazası ötən
aya nisbətən 0.4% və ya 67.6 milyon manat azalaraq 18 mil-
yard 334.4 milyon manata enib.

“APA-Economics” bu barədə Azərbaycan Mərkəzi Bankı-
na istinadən xəbər verir. Məlumatla görə, ölkədə pul bazası
ilin əvvəlinə nisbətən 5% və ya 874.1 milyon manat, son 1 ildə
isə 9.7% və ya 1 milyard 626.2 milyon manat artıb.

məcrasından çıxıb. Eyni za-
manda, qonşu rayonlarda
bir gündə təxminən üç aylıq
normaya uyğun yağıntı düş-
ür. İqlim sistemi çox dəyi-
şib. Buna görə də indi qlo-
bal, əhəmiyyətli tədbirlərin

görülməsi vaxtdır və buna
görə də bu, hamı, eyni za-
manda, Azərbaycan üçün
də aktualdır. İqlim dəyişikli-
yindən əziyyət çəkirik, ona
görə də beynəlxalq ictimaiy-
ətlə həmrəylik”.

ÜSAVAT

Son səhifə

N 217 (8353) 2 dekabr 2023

İranda rəqs edən işçilərə görə çörək sexi bağlandı

İranın Tehran əyalətinin Rey şəhərində çörək sexi bağlandı, işçiləri həbs ediliblər. “Azad İran” “Telegram” kanalı bununla bağlı kadrlar paylaşdı. Məlumat görə, çörək sexinin işçiləri iş zamanı rəqs ediblər. Bu səbəbdən sex bağlandı, işçiləri də həbs olunublar.

2023-cü ildə baş verən anomal axının səbəbi açıqlandı

Alimlər Sakit okeanın qərbində adətən “damla” adlanan isti su yığını qeydə alıblar. “Damla” “El-Ninyo” axınına təsir edir və ani iqlim hadisələrinə səbəb olur. Daha əvvəlki müşahidələrə əsaslanaraq alimlər izah ediblər ki, “El-Ninyo” şərq hissəsində bir neçə ildən bir peyda olur. Lakin bu il atmosferin reaksiyası əvvəllər müşahidə edilənlərdən fərqlidir. Alimlərin sözlərinə görə, tipik bir ssenariyə əsasən, isti sular havanı qızdırır və onun yuxarı qalxmasına səbəb olur.

“Ancaq indi bu baş vermir. Hava okeanın qərb hissəsində yuxarıya qalxır, şərqə tərəf yönəlir, həmçinin bu bölgədəki hava kütlələrini sıxışdırır”, - deyər məqalədə qeyd olunub. Alimlər fikir veriblər ki, Sakit okeanın qərb hissəsindəki “damla” səbəbindən tropik yağışlar fəvvalə daha çox yağıntı düşür. Bu da öz növbəsində şərqdə yağıntıların intensivliyini azaldır.

Beyni olmayan dəniz ulduzlarının öyrənmə qabiliyyəti varmış

ABŞ-nin Şimali Karolinadakı Dyuk Universitetinin alimləri müəyyən ediblər ki, bəzi dəniz ulduzları beyinlərinin olmamasına baxmayaraq öyrənmə bilirlər. Tədqiqat “Behavioral Ecology and Sociobiology” (BES) elmi jurnalında dərc olunub. Bioloqlar Atlantik okeanın və Karib dənizinin tropik sularında yaşayan dərissitikanlılar tipinə aid qay

ra ofiura (Ophiocoma echinata) kimi tanınan dəniz ulduzunu müşahidə ediblər. Bu heyvanların sinir sistemi ağız ətrafında halqa şəklində birləşən əzələlərdən ibarətdir. “Onların heç bir emal etmə mərkəzi yoxdur. Hər bir sinir düyünü müstəqil olaraq fəaliyyət göstərə bilər, sanki orqanizmdə müdirlər əvəzinə komitə işləyir”, - deyər

tədqiqatın rəhbəri Culiya Notar izah edib.

Alimlər 16 ofiura su çənələrinə yerləşdirərək hər 30 dəqiqədən bir onlara yemək verməklə təcrübə aparıblar. Bir qrup dəniz ulduzunu yemləyərkən akvariumlar olan otağın işıqlarını söndürüblər. Heyvanların digər yansıma işıqları söndürüldükdən sonra yemləyiblər. Tədqiqat 10 ay davam edib. Bu müddət ərzində birinci qrupdan olan exinodermilər qaranlığa şərti refleks veriblər, hətta onlara yemək tökülməmişdən əvvəl sürünərək sığınacaqlarından çıxıblar.

Bu assosiasiya 13 günlük fasilədən sonra, ofiurların işıqları yandırılma dəyişdirilmədən qidalandığı zaman da davam edib. Elm adamları dəniz ulduzlarının beyinləri olmadan təcrübələrini necə dəqiq xatırlaya bildiklərini başa düşə bilmirlər. Bioloqlar bunu gələcək təcrübələr vasitəsilə öyrənəcəklərinə ümid edirlər.

Yerin kosmosdan möhtəşəm görüntüsü çəkildi

Yerin kosmosdan möhtəşəm görüntüsü paylaşılıb. Fotoda kosmik uçuğun qaranlığına bürünmüş və uzaqdan parlaq mavi marmarə bənzəyən planetimiz əks olunub. Kadrlar Yer ətrafında orbitdə olan “Insta360” ilk ultra yüksək ayırdetmə kamerası tərəfindən çəkilib. Cihaz Çin şirkəti tərəfindən hazırlanıb. Astronomik nailiyyət hesab olunan yeni nəsil kameraların yaradıcılarının fikrincə, bu kosmik şəkillər yalnız başlanğıc olacaq. İstehsalçılar qeyd edirlər ki, onlar da yaxın gələcəkdə ulduzların və “Süd Yolu”nun oxşar aydın şəkillərini çəkməyi planlaşdırırlar.

Uqandada 70 yaşlı qadın əkiz uşaq dünyaya gətirib

Uqandada 70 yaşlı qadın Safina Namukvayya ekstrakorporal (süni) mayalanma (EKM) yolu ilə hamilə qalıb və iki sağlam əkiz uşaq dünyaya gətirib. Qadının bir qız və bir oğlu dünyaya gəlib. Qadına qeyseriyyə əməliyyatı etmək lazım olub. Safina uşaqların doğulmasını möcüzə adlandırır. O da, uşaqlar da özlərini yaxşı hiss edirlər. Kampala şəhər xəstəxanasından bildirilib ki, 70 yaşlı ananın əkiz uşaq dünyaya gətirməsi təkə tibbi uğur deyil. “Bu, insan ruhunun gücü və möhkəmliyi haqqında bir hekayədir”, - deyər həkimlər vurğulayıb. Namukvayya “Afrikanın ən yaşlı anası” adını qazanıb. Safinanın əkiz uşaq gözlədiyi xəbərdən sonra əkilərin atası onu tərək etdiyi üçün o, çox güman ki, uşaqları tək böyüdəcək. “Kişilər birdən çox uşaq gözlədiyinizi eşitməyi xoşlamırlar. Məni bu qəbul etdiklərdən bəri yoldaşım bir dəfə də olsun buraya gəlməyib”, - deyər qadın bildirib. Namukvayya son üç ildə ikinci doğuşunu həyata keçirib. O, 2020-ci ildə bir qız uşağı da dünyaya gətirib. Safina etiraf edib ki, qızı dünyaya gəlməmişdən əvvəl insanlar ona uşaq sahibi olmadığına görə cıradırdılar.

Təəccüblüdür ki, Namukvayya dünyanın ən yaşlı anası deyil. 2019-cu ildə Hindistanda Erramatti Manqayamma adlı 74 yaşlı qadın əkiz qızları dünyaya gətirib. O da süni mayalanma vasitəsilə hamilə qalıb.

Bunları bilirsinizmi?

- * Mobil telefonu sol qulağına qoyun.
- * Gün ərzində kofeni 1 dəfədən artıq içməyin.
- * Dərmanı soyuq su ilə içməyin.
- * Axşam saat 5-dən sonra yemək yeməyin.
- * Yağlı yeməyi çox az qəbul edin.
- * Suyu daha çox səhər, daha az axşam için.
- * Yüklənən mobil telefondan uzaq durun.
- * Ən yaxşı yuxu vaxtı - axşam saat 10-dan səhər 6-ya kimidir.
- * Dərman içəndən sonra bir müddət uzanmayın.
- * Telefonun enerjisi 1 və ya 2 xətt qalıbsa, ondan istifadə etməyin. Çünki, bu zaman telefonla danışanda radiasiya 1000 dəfə artıq təsir göstərir.
- * Sizə istidirsə, dirsəklərinizi soyuq suya salın.
- * Ayaqlarınız yorulmuşsa, sərin su ilə yuyun, sonra dəbənlərinizə krem çəkin və dəbəndan dizə qədər masaj edin.
- * Su çox içməyin - daha çox tərləyəcəksiniz, isti çay, ya da meyvə şirəsi susuzluğunuzu daha yaxşı yatırıdır.
- * Dəri qış ərzində bir qədər solur və təravətini itirir, bunun qarşısını almaq üçün çiməndə dərinə bərk sürtmək və təzadlı gah soyuq, gah da isti duş qəbul etmək lazımdır. Bu qan dövranını yaxşılaşdırır və solğunluğu aradan qaldırır.
- * Xörək hazırlayarkən çatlamış əllərinizə işarəsi xiyar, pomidor, kartof püresi çəkməyi, kartof bişirilmiş suda əllərinizi yaxalamağı unutmayın.

Yelena Zelenskaya dünyanın ən nüfuzlu 25 qadını sırasına daxil oldu

Ukraynanın birinci xanımı Yelena Zelenskaya “Financial Times”ın versiyasına görə, dünyanın ən nüfuzlu 25 qadını sırasına daxil olub. Ukrayna lideri Volodimir Zelenskinin həyat yoldaşı Estoniya Baş naziri Kaya Kallas tərəfindən dünyanın ən nüfuzlu qadınları siyahısına daxil edilib. Kallas qeyd edib ki, onu ən çox Yelena Zelenskayanın dürüstlüyü heyran edir. “Rusiyanın Ukraynanı işğal etməsindən dörd ay sonra o (Yelena Zelenskaya - red.), jurnalistə dedi ki, heç birimiz yaxşı deyilik. O bilir ki, yuxudan oyanıb vətənin işğal edildiyini görmək nə deməkdir. Sevdiklərin bir daha görüb-görməyəcəyini bilməmək və bütün bunlara baxmayaraq, azadlıq uğrunda mübarizə aparmaq üçün özündə necə güc tapacağını düşünmək...”, - deyər Kaya Kallas bildirib.

Estoniya baş naziri vurğulayıb ki, Yelena Zelenskaya, həyat yoldaşı kimi, dünyada dözümlülük simvolidir. Kallas onu da xatırladı ki, Ukraynanın birinci xanımı xüsusilə müharibə zamanı ukraynalıların psixi sağlamlığı problemlərinin həlli istiqamətində bir çox sosial layihələr hazırlayıb.

“İndi dünya Zelenskayanı dinləməli və Ukraynaya qələbə qazanmaq və əzəblərinə son vermək üçün lazım olanı verməlidir”, - deyər Estoniya baş naziri əlavə edib. Ən nüfuzlu qadınlar siyahısına, həmçinin avstraliyalı aktrisa Marqo Robbi, amerikalı müğənni Beyons, Avropa Komissiyasının rəhbəri Ursula fon der Lyayen, iranlı hüquq müdafiəçisi Narqes Moəammadi, “OpenAI” şirkətinin texnologiyalar üzrə direktoru Mira Murati, BMT-nin Bioloji Müxtəliflik Konvensiyasının icraçı katibi Elizabet Maruma Mrema, Braziliyanın ətraf mühitin mühafizəsi naziri Marina Silva da daxil edilib.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

“Yeni Məşavət”ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, “Azərbaycan” nəşriyyatında çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Elşad MƏMMƏDLİ
Sifariş: 3154
Lisenzia N: B 114
SAYI: 1.500